

התנועה הקיבוצית

מידע ומספרים

2007

מאת:

אברהם פוין

יד טבנקין

מרכז מחקרי, רעיוני ותיעודי של התנועה הקיבוצית

יד טבנקין

רמת אפעל 52960

טלפון: 03-5344458

עד כה יצאו בסדרה זו:

מאת סטנלי מרון:

התנועה הקיבוצית 1993, 1994

מאת אברהם פווין:

התנועה הקיבוצית 1998

התנועה הקיבוצית – מידע ומספרים ד',ה'

התנועה הקיבוצית – מידע ומספרים 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006

עריכה: יעקב סתר

חברי המערכת:

נורית יפה – לשכה מרכזית לסטטיסטיקה

גוסטבו שיפריס – לשכה מרכזית לסטטיסטיקה

רן כוחן – תק"ץ

יוסי בן-שאול – תק"ץ

שלמה גץ – המכון לחקר הקיבוץ, אוניברסיטת חיפה

יצחק גרשון – יד טבנקין

מנחם טופל – יד טבנקין

סדר מחשב: ורדית צרפתי

© כל הזכויות שמורות ליד טבנקין

ישראל – 2007

מותר לצטט מן החוברת

תוך ציון המקור

**Yad Tabenkin
Ramat Efal 52960**

תוכן העניינים

4.....	תודות.....
5.....	הקדמה.....
7.....	תקציר.....
8.....	פרק א: אוכלוסייה ויישובים.....
20.....	פרק ב: השכלה.....
23.....	פרק ג: עבודה ומשלחי יד.....
36.....	פרק ד: התעשייה.....
46.....	פרק ה: אירוח כפרי.....
47.....	פרק ו: הכנסות המגזר הקיבוצי.....
49.....	פרק ז: "התנועה הקיבוצית".....
54.....	פרק ח: הקיבוץ הדתי.....
55.....	פרק ט: הקיבוץ במרחב הכפרי.....
68.....	פרק י: קהילות תחת אש.....
71.....	פרק יא: המשפט הקיבוצי בשנת המשפט 2005.....
i.....	תקציר באנגלית.....

תודות

לדנה פרס-שטיבי על נתוני הקיבוץ הדתי ולשלומית ארבל על נתוני התנועה הקיבוצית.

לעו"ד ונוטריון אמיר גנז, ועו"ד מיכה דרורי, חברי המחלקה המשפטית של התנועה הקיבוצית, על סקירת הנושאים המשפטיים הקשורים בקיבוצים.

הקדמה

שנת 2007 היא השנה הראשונה שבה "התנועה הקיבוצית – מידע ומספרים" אינו יוצא בהדפסת נייר אלא במהדורה אינטרנטית בלבד. אין ספק שהמעבר הזה מסמל את התמורה העמוקה שהתחוללה ומתחוללת במרחב התקשורתי בימינו, ובעצם, במציאות עצמה. אך הנתונים המובאים כאן אינם כמובן, וירטואלים אלא משקפים את השינויים שהתחוללו בשנה האחרונה.

מקורות המידע שלנו הם בעיקר פרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה של מדינת ישראל, ומחלקות ומוסדות אחרים של התנועה הקיבוצית או מקורבים לה, כגון איגוד התעשייה הקיבוצית והמרכז החקלאי. שימוש במקורות אחרים צוין לפי המקרה.

אין אחידות בהגדרות של המוסדות השונים. לפי הגדרת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, האוכלוסייה כוללת את כל התושבים שמתגוררים ביישוב לפחות שנה אחת ואין להם כתובת אחרת. נתוני הלשכה אינם מבדילים בין סוגים שונים של אוכלוסייה, כגון חברים לעומת תושבים אחרים (בעלי רמות שונות של קשר עם "האגודה"). ההבדל איננו טכני בלבד אלא מתייחס למציאויות שונות: נתוני התנועות מתייחסים לחברי הקיבוצים ובני משפחתם ואילו נתוני הלשכה משקפים את הקהילה החיה במקום. הפערים בין הנתונים משני מקורות אלה הלכו וגדלו בשל שתי תופעות: (1) בשנים 1991-1993, עם החלת תכנית "בית ראשון במולדת", הגיעו לקיבוצים עולים חדשים רבים לקליטה זמנית; (2) בשנים האחרונות גדלה אוכלוסיית ה"לא חברים" עקב השכרת דירות, ובניית "הרחבות קהילתיות" (שכונות נבדלות מן הקיבוץ אך במסגרת יישוב אחד).

גם בתחום העבודה, שונות הגדרות הלשכה מאלה המקובלות בשיח הקיבוצי. בקיבוצים מבחינים בין העובדים במעמד של "חברי קיבוץ" לבין העובדים בקיבוץ במעמד של "שכירים", ובין חברים ומועמדים לבין תושבים והאוכלוסייה הזמנית. נתוני הלמ"ס מבחינים בחלוקת העבודה רק בין אנשים שגרים בקיבוץ לבין אלה שאינם גרים בו, ובין אלה שעובדים בקיבוץ לבין אלה שעובדים מחוץ לקיבוץ.

מדי שנה אנו נוהגים לפרסם פרק נוסף לפרקים הקבועים, מוקדש לנושא מיוחד. חלק מפרקים אלה הפכו לקבועים. להלן הפרקים לפי שנים:

1997 – עזיבה וקליטה

חוברת ד': (א) התפתחות ומגמות כלכליות; (ב) התפתחות השינויים בקיבוץ

חוברת ה': הקיבוץ במערכות האזוריות

2001: עזיבה וקליטה

2002: הקיבוץ במרחב הכפרי

2003: נשים וגברים בקיבוץ

2004: הוועדה הציבורית לסיווג הקיבוץ

2005: סקירת משפטים הנוגעים לקיבוץ

2006: (א) מועצה אזורית מטה אשר; (ב) סיכום התפתחות השינויים בקיבוץ.

השנה אנו מפרסמים שני דיווחים שנמסרו לציבור על הפעילות ההתנדבותית של הקיבוצים למען האוכלוסייה – הקיבוצית והכללית – שסבלה במלחמת לבנון השנייה.

בשל החשיבות ההולכת וגוברת של המועצות האזוריות, הרחבנו את פרק "המרחב הכפרי" בפירוט הרכבן של המועצות שיש בהן קיבוצים.

תקציר

בניגוד למגמה השלטת אצל רוב האוכלוסייה היהודית להשתקע במרכז הארץ ובמספר מצומצם של יישובים עירוניים, מעט קיבוצים נמצאים במרכז הארץ. המדיניות הציונית של קביעת גבולות המדינה על-ידי התיישבות חקלאית הביאה לפיזור האוכלוסייה הקיבוצית בפריפריה, עוד לפני הפעלת המדיניות הממלכתית של פיזור האוכלוסייה היהודית. בשנים האחרונות הפריפריה כולה סובלת מזניחת המדיניות הציונית.

אוכלוסייה. אחרי השפל שנוצר לאחר המשבר של שנת 1985, מסתמנת בשנים האחרונות עלייה איטית במספר התושבים בקיבוצים, אך מוקדם מדי לקבוע אם זו סימן לשינוי מגמה. בסוף שנת 2005 הייתה האוכלוסייה 117,700 נפש ב-267 קיבוצים. מלבדם קיימים ארבעה "קיבוצים עירוניים" במעמד של נלווים לתנועה הקיבוצית.

בשנים אלה התרחש תהליך של הזדקנות האוכלוסייה הקיבוצית. בשנת 2005 הגיע הגיל החציוני (שבו מחצית האוכלוסייה נמצאת מעליו ומחצית מתחתיו) ל-30.4 שנה ומתקרב לגיל החציון באוכלוסייה היהודית בישראל, העומד על 30.5. בולט הקצב המהיר יחסית של עליית הגיל של האוכלוסייה הקיבוצית. בשנת 1989 החציון בקיבוצים היה 25.8 לעומת החציון באוכלוסייה היהודית שהיה 29.9.

רמת ההשכלה של האוכלוסייה הקיבוצית גבוהה יחסית ואין בה כמעט חסרי השכלה יסודית. מרבית בני הקיבוצים קיבלו השכלה תיכונית, אך בשל התנגדות רבת שנים של התנועות ללימודים פורמליים יש פיגור יחסי בהשכלה אקדמית, בעיקר בתארים מתקדמים.

עבודה ומשלחי יד. השוואת נתוני הרכב משלחי היד באוכלוסייה היהודית בישראל לעומת הקיבוץ מצביעה על פער לרעת הקיבוץ, הן בניצול ההון האנושי הקיים, והן בהזדמנויות לעבודה מעניינת ובעלת אתגר עבור החברים. בשנים האחרונות מסתמנת הרחבה בפעילות בתחום הניהול ובעיסוקים ברמה גבוהה יותר, בעיקר כשכירים מחוץ לקיבוץ, אך חל גם גידול במספר העוסקים במקצועות חופשיים ובטכנולוגיה. קיים הבדל בהרכב הגילים בין האוכלוסייה הקיבוצית לבין האוכלוסייה היהודית הכללית הנגזר מעזיבות רבות של צעירים אחרי שירות צבאי, אל העיר.

התעשייה. התעשייה הקיבוצית, שהמשיכה לצמוח גם בשנות המיתון, נהנתה מהשינוי והיקף הפעילות הכללי של התעשייה הישראלית והגיע בשנת 2005 ל-40 מיליארד ₪ (9.6 מתוכם במפעלים האזוריים). בפעילות המפעלים בקיבוצים (ללא מפעלים אזוריים) נרשם גידול של 11% בהשוואה לשנת 2004, והוא הסתכם ב-30.5 מיליארד ₪.

האירוח הכפרי. בעשורים האחרונים הולכת וגדלה תרומתה של התיירות הכפרית להכנסות בקיבוצים רבים. בשנת 2005 היו בסך הכול בקיבוצים 100 יחידות אירוח, 64 בצפון, 24 בדרום, 9 באזור ירושלים, ו-3 במרכז.

הכנסות המגזר הקיבוצי. המגמות ארוכות הטווח של המשק הקיבוצי מצביעות על הרחבת התעשייה על חשבון החקלאות. מחזור ההכנסות המצרפי של התנועה הקיבוצית הסתכם בשנת 2005 ב-25.4 מיליארד ₪. גידול של 9% ביחס ל-2004.

יד טבנקין, אפריל 2007, ניסן תשס"ז

אוכלוסייה ויישובים

בניגוד למגמה הקיימת בקרב רוב האוכלוסייה היהודית, להשתקע במרכז הארץ ואף במספר מצומצם של יישובים עירוניים, 80% מאוכלוסיית הקיבוצים נמצאים בצפון ובדרום ורק מיעוט מתגורר במרכז הארץ. הנכונות לקבל עליהם את ביצוע המדיניות הציונית של קביעת גבולות המדינה באמצעות התיישבות חקלאית, עוד לפני המדיניות הממלכתית של פיזור האוכלוסייה היהודית, הביאה להקמת הקיבוצים דווקא באזורי הספר, בתור יישובים בעלי אופי כפרי.

פרק זה מבוסס על נתונים מן הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. לפי הגדרת הלשכה, האוכלוסייה כוללת את כל התושבים שמתגוררים ביישוב לפחות שנה אחת. נתוני הלשכה אינם מבדילים בין סוגים שונים של אוכלוסייה, כגון חברים לעומת תושבים אחרים (בעלי רמות שונות של קשר עם "האגודה").

לוח א 1 :

פיזור האוכלוסייה הקיבוצית ויישוביה (31.12.2005)

קיבוצים		אוכלוסייה		נפה	מחוז
	130		57,700		הצפון
29		12,400		צפת	
21		8,900		כינרת	
48		24,300		יזרעאל	
22		9,800		עכו	
10		2,400		גולן	
	23		11,800		חיפה
5		3,000		חיפה	
18		8,700		חדרה	
	32		18,600		המרכז
13		7,900		השרון	
8		3,400		פתח תקווה	
6		3,800		רמלה	
5		3,500		רחובות	
	1		300		תל אביב
	8		3,200		ירושלים
	64		24,100		הדרום
26		10,200		אשקלון	
38		13,900		באר שבע	
	9		2,000		יהודה ושומרון
	267		117,700		סך הכול

התפתחות האוכלוסייה הקיבוצית

הגידול באוכלוסייה הקיבוצית לא היה אחיד. החל משנת 1967 ועד פרוץ המשבר באמצע שנות השמונים גדלה האוכלוסייה ברציפות בקצב די מהיר. בעקבות המשבר הכלכלי ירד בהתמדה מספר האוכלוסייה בקיבוצים, קיבוצים רבים הגיעו עד למשבר דמוגרפי. החל מ-1991 חלק גדול מהתנודות באוכלוסייה הקיבוצית נבע מקליטה ארעית של עולים חדשים ויציאתם ליישובי קבע ובהמשך, מהשכרת דירות לתושבים (לא חברים או מועמדים לחברות). הירידה החריפה במספר התושבים בשנת 1995 נובעת מתיקון הנתונים בהתאם לממצאי מפקד האוכלוסין שבוצע בשנה זו.

לוח א 2 :

התפתחות התנועה הקיבוצית בשנים 1910–2005

שנה	קיבוצים	אוכלוסייה
1910	נוסד הקיבוץ הראשון	
1920	12	805
1930	29	3,877
1940	82	26,554
1950	214	66,708
1960	229	77,955
1970	229	85,100
1980	255	111,200
1985	268	125,200
1990	270	125,100
1991	270	129,300
1992	269	128,000
1993	270	126,100
1994	269	124,600
1995	268	118,900
1996	267	116,800
1997	267	116,500
1998	267	115,500
1999	268	115,700
2000	268	115,700
2001	268	115,500
2002	268	115,600
2003	266	116,200
2004	266	116,300
2005	267	117,700

שינויים בחלקה של אוכלוסיית הקיבוצים באוכלוסייה הישראלית

התפתחותם וגידולם של הקיבוצים לא חפפו את קצב התפתחותן של אוכלוסיות אחרות בארץ. לפני הקמת המדינה, כאשר העלייה הייתה מורכבת בעיקר מבוגרי תנועות הנוער החלוציות, גדל והלך חלקם של הקיבוצים באוכלוסייה היהודית. עם הקמת המדינה והתגברות העלייה ההמונית גדלה האוכלוסייה היהודית הכללית בקצב מהיר יותר מהאוכלוסייה הקיבוצית. כאשר החלו להפנות עולים חדשים להקמת מושבים, צומצם שיעור האוכלוסייה הקיבוצית בתוך האוכלוסייה הכפרית היהודית. בעקבות המשבר של אמצע שנות השמונים פחתה האוכלוסייה הקיבוצית, פיחות יחסי וגם מוחלט. בשנים האחרונות מסתמנת עלייה מתונה באוכלוסייה בקיבוצים.

לוח א 3 :

שינויים באוכלוסייה בשנים 1952–2005

האוכלוסייה הכללית (4)	האוכלוסייה היהודית (3) *	האוכלוסייה הכפרית היהודית (2)	האוכלוסייה הקיבוצית (1)	שנה
1,629,400	1,450,217	330,704	69,089	1952
2,179,500	1,932,400	251,800	77,153	1961
3,147,700	2,686,700	263,800	89,700	1972
4,037,600	3,350,000	329,100	115,500	1983
5,471,500	4,441,100	423,100	124,600	1994
5,612,300	4,522,300	424,000	118,900	1995
5,757,900	4,616,100	430,100	116,800	1996
5,900,000	4,701,600	435,300	116,500	1997
6,041,400	4,785,100	437,900	115,500	1998
6,209,100	4,872,800	455,300	115,700	1999
6,369,300	4,955,400	459,900	115,300	2000
6,508,800	5,281,300	466,800	115,500	2001
6,631,100	5,367,200	476,000	115,600	2002
6,784,400	5,446,800	480,900	116,200	2003
6,869,500	5,529,300	484,400	116,300	2004
6,990,700	5,613,600	486,900	117,700	2005

* כולל יהודים, נוצרים לא-ערבים ואוכלוסייה ללא סיווג דת

לוח א 4 :

**חלקה של אוכלוסיית הקיבוצים באוכלוסייה הישראלית
בשנים 1952–2005 (באחוזים)**

האחוז באוכלוסייה הכללית	האחוז באוכלוסייה היהודית	האחוז באוכלוסייה הכפרית היהודית	שנה
*(1:4)	*(1:3)	*(1:2)	
4.2	4.7	20.9	1952
3.5	3.8	25.9	1961
2.8	3.3	33.9	1972
2.8	3.4	35.1	1983
2.3	2.9	29.4	1994
2.1	2.6	28.0	1995
2.0	2.5	27.1	1996
1.9	2.4	26.7	1997
1.9	2.4	26.4	1998
1.9	2.3	25.4	1999
1.8	2.3	25.1	2000
1.7	2.2	24.7	2001
1.7	2.1	24.2	2002
1.7	2.1	24.1	2003
1.69	2.10	24.0	2004
1.68	2.09	24.1	2005

* מתייחס לעמודות בלוח הקודם

מרכיבי הגידול באוכלוסייה

פרט לעשור של צמיחה כלכלית מאמצע שנות השבעים עד לאמצע שנות השמונים של המאה שעברה, החל משנות החמישים מאזן ההגירה הוא שלילי במרבית השנים. בתחילת שנות התשעים המגמה משתנה, אך אין היא מבטאת אלא את הקליטה הזמנית של העולים ממדינות חבר העמים. בעשור האחרון הריבוי הטבעי גדל והולך.

לוח א 5 :

מרכיבי הגידול של האוכלוסייה הקיבוצית בשנים 1950-2005

שנים	ריבוי טבעי	מאזן הגירה	גידול	סוף השנה
1954-1950	10,100	2,500	12,600	76,100
1959-1955	8,600	-6,800	1,800	77,900
1964-1960	7,200	-4,200	3,000	80,900
1969-1965	8,700	-4,900	3,800	84,700
1974-1970	10,300	-0,800	9,500	94,200
1979-1975	10,200	1,600	11,800	106,000
1984-1980	10,400	6,300	16,700	122,700
1985	2,200	300	2,500	125,200
1986	2,200	-700	1,500	126,700
1987	1,900	-1,600	300	127,000
1988	1,700	-2,600	-900	126,100
1989	1,500	-2,700	-1,200	124,900
1990	1,400	-1,300	100	125,100
1991	1,300	+2,900	4,200	129,300
1992	1,400	-2,700	-1,300	128,000
1993	1,200	-3,100	-1,900	126,100
1994	1,100	-2,500	-1,400	124,600
1995	1,100	-1,800	-700	118,900
1996	1,000	-800	200	*119,100
1997	900	-1,000	-100	118,900
1998	960	-1,600	-600	118,300
1999	900	-1,800	-900	117,400
2000	900	-1,200	-300	**115,300
2001	700	-500	200	115,500
2002	700	-600	100	115,600
2003	800	-300	600	116,200
2004	900	-700	100	116,300
2005	1,000	300	1,300	117,700

* נתונים אלה אינם מעודכנים על-פי מפקד האוכלוסין 1995, לכן אינם תואמים ללוחות אחרים.
 ** נתונים מעודכנים על-פי השנתון הסטטיסטי לישראל מס' 53.

שיעורי הילודה הגולמיים* משתנים הן בשל שינוי דפוסי תרבות כלל-עולמיים המשפיעים על החברה הישראלית בכלל, והן בהשפעת המשבר הכלכלי-חברתי בקיבוץ הגורם לעזיבות רבות בקרב האוכלוסייה בגיל הפוריות.

לוח א 6 :

**שיעור הריבוי הטבעי ומרכיביו בקיבוצים ובחברה היהודית הכללית
בשנים 1970–2005 (באחוזים)**

שיעור ריבוי טבעי גולמי		שיעור תמותה גולמי		שיעור ילודה גולמי		שנה
יהודים	קיבוצים	יהודים	קיבוצים	יהודים	קיבוצים	
16.9	23.3	7.3	4.9	24.2	28.2	1970
18.0	24.6	7.2	5.2	25.2	29.8	1971
16.4	22.7	7.4	4.6	23.8	27.3	1972
16.5	21.7	7.4	4.3	23.9	26.0	1973
17.1	23.8	7.4	4.8	24.5	28.6	1974
17.6	22.4	7.4	5.0	25.0	27.4	1975
18.0	20.7	7.1	4.7	25.1	25.4	1976
16.4	20.1	7.2	4.4	23.6	24.5	1977
15.1	19.3	7.2	4.7	22.3	24.0	1978
14.9	19.3	7.1	4.7	22.0	24.0	1979
14.8	18.8	7.2	4.7	22.0	23.5	1980
14.3	18.3	7.1	4.7	21.4	23.0	1981
14.4	17.7	7.4	4.8	21.8	22.5	1982
14.8	18.3	7.4	5.1	22.2	23.4	1983
14.1	18.0	7.3	5.0	21.6	23.0	1984
14.3	18.8	7.2	5.2	21.6	24.0	1985
14.0	17.7	7.5	5.2	21.2	22.9	1986
13.0	14.9	7.4	5.4	20.5	20.3	1987
12.8	13.6	7.2	5.2	20.2	18.9	1988
12.5	11.7	7.0	5.6	19.7	17.3	1989
12.4	11.5	6.8	5.6	19.4	17.1	1990
11.8	10.3	6.9	5.6	18.6	15.9	1991
11.5	10.7	7.2	5.6	18.7	16.3	1992
11.6	9.2	6.9	6.0	18.5	15.2	1993
11.5	8.8	6.9	6.3	18.4	15.1	1994
11.0	8.6	7.1	5.9	18.1	14.5	1995
11.5	8.5	6.8	6.4	18.3	14.9	1996
11.6	7.8	6.9	7.2	18.5	15.0	1997
11.7	8.1	7.0	6.7	18.7	14.8	1998
11.7	7.8	6.8	6.5	18.5	14.3	1999
11.6	7.7	6.9	7.0	18.5	14.7	2000
11.7	6.6	6.6	6.8	18.3	13.4	2001
12.0	6.6	6.6	7.4	18.6	14.0	2002
12.5	7.6	6.5	7.0	19.0	14.6	2003
12.8	7.9	6.4	7.0	19.2	14.9	2004
12.7	8.4	6.4	7.1	19.1	15.5	2005

* ל-1000 נפש

הרכב גילים

תהליך בולט מאוד בשנים האחרונות הוא קצב הזדקנות האוכלוסייה הקיבוצית. אף כי בממוצע, התפלגות הגילים בכלל הקיבוצים דומה להתפלגות הגילים בכלל האוכלוסייה היהודית, הרכב שכבות הגיל שונה מאוד בין הקיבוצים השונים, בהתאם לוותק הקיבוץ.

לוח א 7 :

הרכב שכבות גיל בקיבוצים (ממוצע שנת 2005)

סך הכול		נשים		גברים		קבוצת גיל
%	מספר	%	מספר	%	מספר	
7.2	8,500	7.2	4,200	7.3	4,300	4-0
15.6	18,300	14.9	8,700	16.4	9,600	14-5
8.9	10,500	8.7	5,100	9.2	5,400	19-15
9.0	10,600	8.5	5,000	9.6	5,600	24-20
8.4	9,900	8.0	4,700	8.8	5,200	29-25
5.8	6,800	5.3	3,100	6.3	3,700	34-30
10.1	11,900	10.7	6,300	9.6	5,600	44-35
11.6	13,600	11.9	7,000	11.3	6,600	54-45
10.6	12,400	10.9	6,400	10.2	6,000	64-55
5.9	7,000	6.0	3,500	6.0	3,500	74-65
6.4	7,500	7.6	4,500	5.1	3,000	+75
100.0	117,000	100.0	58,500	100.0	58,500	סך הכול

לוח א 8 :

**הרכב שכבות גיל בקיבוצים בהשוואה לאוכלוסייה היהודית
(ממוצע שנת 2005) (באחוזים)**

סך הכול		נשים		גברים		קבוצת גיל
באוכלוסייה יהודית	בקיבוץ	באוכלוסייה יהודית	בקיבוץ	באוכלוסייה יהודית	בקיבוץ	
9.2	7.2	8.8	7.2	9.6	7.3	4-0
16.4	15.6	15.7	14.9	17.1	16.4	14-5
7.9	8.9	7.6	8.7	8.2	9.2	19-15
7.9	9.0	7.6	8.5	8.2	9.6	24-20
7.7	8.4	7.5	8.0	7.9	8.8	29-25
7.1	5.8	6.9	5.3	7.3	6.3	34-30
11.4	10.1	11.5	10.7	11.4	9.6	44-35
11.7	11.6	12.0	11.9	11.5	11.3	54-45
8.7	10.6	9.0	10.9	8.5	10.2	64-55
6.2	5.9	6.7	6.0	5.7	6.0	74-65
5.6	6.4	6.6	7.6	4.5	5.1	+75
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכול

בשנים האחרונות מסתמן תהליך של הזדקנות האוכלוסייה הקיבוצית. מלבד המגמה האופיינית לארצות המערב של דחיית גיל הנישואין וצמצום הילודה, הזדקנות האוכלוסייה הקיבוצית מואצת בשל עזיבת צעירים רבים. בשנת 2005 הגיע הגיל החציוני (שבו מחצית האוכלוסייה נמצאת מעליו ומחצית מתחתיו) ל-30.4 שנה לעומת 25.8 בשנת 1989. אם כי הוא עדיין נמוך מגיל החציון באוכלוסייה היהודית בישראל, העומד על 30.6, בולט הקצב המהיר יחסית של עליית הגיל של האוכלוסייה הקיבוצית. ההבדל העיקרי בין האוכלוסייה הקיבוצית לבין האוכלוסייה היהודית בישראל נמצא בשיעורן היחסי של קבוצות הגיל השונות, הנגזר מעזיבת צעירים רבים.

לוח א 9 :

הרכב שכבות גיל (ממוצע שנתי) בקיבוצים בשנים 1989-2005

2005	2004	2003	2002	2001	1999	1995	1993	1989	גיל
8,500	8,200	8,100	8,100	8,300	9,000	9,900	10,600	12,700	4-0
18,300	18,400	18,600	19,000	19,400	21,200	22,800	24,100	24,200	14-5
21,100	21,700	22,200	22,400	22,600	22,800	24,800	25,200	24,400	24-15
16,700	16,300	15,300	14,600	14,000	13,600	17,800	17,700	17,100	34-25
11,900	12,000	12,300	12,500	12,800	14,000	14,600	16,400	17,800	35-44
13,600	13,800	14,000	14,400	14,700	14,900	13,600	12,600	9,900	45-54
12,400	11,800	11,200	10,600	9,900	8,800	7,600	7,300	6,800	55-64
7,000	6,800	6,600	6,400	6,300	6,100	6,400	6,400	6,700	65-74
7,500	7,500	7,500	7,500	7,500	7,400	6,900	6,900	5,800	+75
117,000	116,300	115,900	115,500	115,400	117,400	124,300	127,100	125,400	סך הכול
30.4	30.0	29.7	29.5	29.3	28.9	27.3	26.9	25.8	חציון *
30.6	30.5	30.3	30.2	30.0	29.7	29.2	29.0	29.9	חציון **

* גיל חציוני באוכלוסייה הקיבוצית
** גיל חציוני באוכלוסייה היהודית

מלבד התבגרותם של החברים מתחולל תהליך מקביל של צמצום הילודה בגילאי הפריון המתבטא בהקטנת מספר הילדים עד גיל ארבע. הולכת וגוברת גם עזיבת בנים צעירים, המשפיעה לא רק על מספר הלידות אלא גם על הידלדלות שכבות הביניים הצעירות.

לוח א 10 :

הרכב שכבות גיל (ממוצע שנתי) בקיבוצים בשנים 1989-2005 (באחוזים)

2005	2004	2003	2002	2001	1999	1995	1993	1989	גיל
7.2	7.0	6.9	7.0	7.2	7.7	7.4	8.3	10.1	4-0
15.6	15.8	16.0	16.4	16.8	18.1	18.3	19.0	19.3	14-5
18.0	18.6	19.1	19.4	19.6	19.4	20.0	19.8	19.5	24-15
14.3	14.0	13.2	12.6	12.1	11.6	14.3	13.9	13.6	34-25
10.1	10.3	10.6	10.8	11.1	11.9	11.7	12.9	14.2	44-35
11.6	11.8	12.0	12.4	12.7	12.7	10.9	9.9	7.9	54-45
10.6	10.1	9.6	9.1	8.6	7.5	6.1	5.7	5.5	64-55
5.9	5.8	5.6	5.5	5.5	5.2	5.1	5.1	5.3	74-65
6.4	6.4	6.5	6.5	6.5	6.3	5.6	5.3	4.6	+75
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכול

לוח א 11:

שיעורי נישואים* בשנים 1986–2004

יהודים		קיבוצים		שנה
חתנים	כלות	חתנים	כלות	
19.5	18.7	17.9	15.9	1986
18.8	18.1	16.1	14.7	1987
18.7	18.0	14.3	13.6	1988
19.3	18.5	14.2	13.2	1989
17.4	16.7	13.3	11.6	1990
17.2	16.4	13.6	12.1	1991
16.8	16.0	13.1	12.8	1992
16.7	15.8	13.3	12.9	1993
17.2	16.3	12.6	11.9	1994
16.5	15.6	12.3	11.6	1995
16.9	15.7	13.7	13.3	1996
17.3	16.1	13.0	11.8	1997
17.6	16.1	13.6	12.9	1998
17.7	16.5	13.3	13.3	1999
16.9	15.8	13.4	12.3	2000
16.5	15.4	12.7	12.4	2001
16.3	15.3	12.3	11.4	2002
16.0	15.0	11.9	10.7	2003
16.0	15.0	11.5	10.8	2004

* ל-1,000 נפש מגיל 15 ומעלה

לוח א 12:

שיעורי גירושים* בשנים 1986–2004

יהודים		קיבוצים		שנה
בעלים	נשים	בעלים	נשים	
3.7	3.6	3.4	3.7	1986
3.8	3.7	3.6	3.7	1987
3.9	3.8	3.5	3.9	1988
4.1	3.9	3.8	3.7	1989
4.3	4.1	2.9	3.1	1990
4.0	3.8	2.7	2.7	1991
4.2	4.0	2.8	3.0	1992
4.4	4.2	3.2	3.1	1993
4.8	4.5	4.1	4.2	1994
5.3	5.0	3.6	3.5	1995
4.8	4.5	3.0	2.9	1996
4.8	4.5	4.2	3.8	1997
4.7	4.4	3.6	3.4	1998
5.4	5.1	3.6	3.4	1999
5.5	5.1	4.7	4.2	2000
5.5	5.2	6.3	4.7	2001
5.3	5.0	4.9	4.0	2002
5.1	4.8	4.6	3.9	2003
5.3	5.0	4.3	3.8	2004

* ל-1,000 נפש מגיל 15 ומעלה

השכלה

רמת ההשכלה של האוכלוסייה הקיבוצית גבוהה יחסית וכמעט שאין בה חסרי השכלה יסודית. מרבית בני הקיבוצים קיבלו השכלה תיכונית, אך הייתה התנגדות רבת שנים של התנועות ללימודים אקדמיים כך שרבים לא המשיכו בלימודיהם או הופנו לתחומים "מקצועיים" יותר. בשנים האחרונות פונים יותר בני קיבוצים לאוניברסיטאות אך יש פיגור יחסי בלימודי המשך.

לוח ב 1:

שנות לימוד של בני 15 ומעלה בשנים 1993–2004

סך הכול	+16	15-13	12-11	10-9	8-5	4-0	
91,600	7,000	27,300	45,100	5,900	5,200	600	1993
87,710	12,235	22,110	46,750		5710	905	*1995
91,800	16,800	26,800	37,000	7,800	3,500	400	1996
90,400	16,100	28,000	36,400	6,000	3,100	500	1997
89,500	15,300	26,600	37,300	6,700	3,300	300	1998
87,600	17,400	26,700	34,300	6,100	3,100	-	1999
87,900	18,200	27,100	31,800	6,400	3,300	-	2000
87,900	18,700	25,400	33,900	6,600	2,300	-	2001
88,400	17,500	24,400	36,300	6,400	2,700	-	2002
90,100	18,400	28,700	34,200	5,800	2,100	-	2003
90,000	20,500	29,200	31,700	5,200	2,700	-	2004

* נתוני מפקד

לוח ב 2:

שנות לימוד של בני 15 ומעלה בשנים 1993–2004 (באחוזים)

ס"ה	+16	15-13	12-11	10-9	8-5	4-0	שנה
100.0	7.6	29.8	49.2	6.4	5.6	0.6	1993
100.0	13.9	25.2	53.3		6.5	1.0	*1995
100.0	17.4	29.2	40.3	8.5	3.8	0.4	1996
100.0	17.8	30.9	40.2	6.6	3.4	0.5	1997
100.0	17.1	29.7	41.6	7.5	3.7	0.2	1998
100.0	19.8	30.1	38.8	6.9	3.5	-	1999
100.0	20.7	30.8	36.2	7.3	3.8	-	2000
100.0	21.3	28.9	38.6	7.5	2.6	-	2001
100.0	19.8	27.6	41.1	7.2	3.1	-	2002
100.0	20.4	31.8	37.9	6.4	2.3	-	2003
100.0	22.7	32.4	35.2	5.7	3.0	-	2004

* נתוני מפקד

לוח ב 3 :

שנות לימוד של בני 15 ומעלה לפי מין, בקיבוץ ובאוכלוסייה היהודית (2004)

באוכלוסייה היהודית		בקיבוץ		שנות לימוד
באחוזים	במספרים	באחוזים	במספרים	
סך כולל				
3.3	132,900	-	-	4-0
6.6	265,300	3.0	2,700	8-5
9.5	380,800	5.7	5,200	10-9
35.8	1,423,400	35.2	31,700	12-11
23.6	940,900	32.4	29,200	15-13
20.3	806,400	22.7	20,500	+16
100.0	3,975,800	100.0	90,000	סה"כ כללי *
גברים				
2.3	45,100	-	-	4-0
6.4	124,100	2.4	1,100	8-5
10.2	197,000	5.8	2,600	10-9
36.9	710,400	40.0	17,800	12-11
22.6	434,800	32.1	14,300	15-13
20.6	397,100	18.6	8,300	+16
100.0	1,920,800	100.0	44,500	סה"כ גברים *
נשים				
4.2	87,800	-	-	4-0
6.8	141,200	3.5	1,600	8-5
8.9	183,800	5.7	2,600	10-9
34.6	712,900	30.5	13,900	12-11
24.6	506,100	32.8	14,800	15-13
19.9	409,300	26.8	12,200	+16
100.0	2,055,000	100.0	45,500	סה"כ נשים *

* כולל לא ידוע

עבודה ומשלח יד

המידע בפרק זה מבוסס בעיקר על נתוני סקרי כוח האדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. הכללתם בסקר של בני 15 ומעלה – הנובעת מצורכי השוואה בין-לאומיים – בעייתית כאשר לרוב פונים לעבודה רק אחרי השירות הצבאי.

יש להבדיל בין מקום העבודה ומשלח יד של האוכלוסייה הגרה בקיבוץ לבין העובדים במשק הקיבוצי. במשק הקיבוצי ומפעליו עובדים, מלבד חברי הקיבוץ ותושבים הגרים בו, שכירים הגרים ביישובים אחרים.

השוואת נתוני הרכב משלחי היד באוכלוסייה היהודית בישראל לעומת הקיבוץ מצביעה על פער לרעת הקיבוץ, הן בניצול ההון האנושי הקיים, והן בהזדמנויות לעבודה מעניינת ובעלת אתגר עבור החברים. מגוון אפשרויות התעסוקה הפתוח בפני אנשי הקיבוצים מצומצם יחסית בהשוואה ליישובים העירוניים. עובדה זאת מוחרפת עקב ההשכלה שרוכשים חברי הקיבוץ. צירוף זה נותן אותותיו בעליית שיעור החברים העובדים מחוץ לקיבוצם.

הלוח הראשון מרכז את השינויים שחלו בתחום, החל משנת 1992.

לוח ג 1:

**בני 15 ומעלה וכוח העבודה האזרחי באוכלוסיית הקיבוצים
בשנים 1992–2004**

2004	2003	2001	1999	1997	1995	1992	
90,000	90,100	87,900	88,300	90,400	91,400	92,300	בני 15 ומעלה:
44,500	44,500	43,500	43,700	45,200	45,900	46,900	גברים
45,500	45,500	44,400	44,600	45,200	45,500	45,400	נשים
68,200	68,200	68,300	73,300	77,100	76,700	77,700	כוח העבודה האזרחי:
34,000	33,800	33,500	35,600	37,600	37,600	39,300	גברים
34,200	34,400	34,800	37,700	39,500	39,100	38,400	נשים
42,300	47,400	48,600	57,600	62,400	64,900	67,900	עבדו בקיבוצים:
21,000	23,000	22,600	28,300	30,400	30,900	34,000	גברים
21,200	24,400	26,000	29,300	32,000	34,000	33,900	נשים
24,100	19,200	18,500	14,800	14,200	11,800	9,700	עבדו מחוץ לקיבוצים:
12,000	9,800	10,500	7,000	7,000	6,700	5,200	גברים
12,100	9,300	8,000	7,800	7,200	5,100	4,500	נשים
86,800	86,500	87,100	92,700	97,000	90,500	86,800	עבדו במשק הקיבוצי*:
45,500	46,400	45,400	49,100	51,100	47,600	45,800	גברים
41,300	40,100	41,700	43,600	45,900	42,900	41,000	נשים

* בכלל זה שכירים

לוח ג 2:

מקום העבודה של אוכלוסיית הקיבוצים בשנים 1986–2004

סך הכול		נשים		גברים		שנה
אחוזים	מספרים	אחוזים	מספרים	אחוזים	מספרים	
עבדו בקיבוצים:						
91.0	68,900	93.0	35,100	90.0	33,800	1986
91.0	69,900	93.0	35,600	89.0	34,300	1987
90.0	67,800	91.0	34,500	89.0	33,300	1988
90.0	66,500	92.0	34,500	88.0	32,000	1989
91.0	67,800	92.0	34,700	90.0	33,100	1990
89.0	66,100	89.0	33,000	89.0	33,100	1991
88.0	67,900	88.0	33,900	87.0	34,000	1992
87.7	66,500	86.8	32,400	86.7	34,100	1993
87.2	66,700	88.2	35,200	86.4	32,500	1994
84.6	64,900	87.0	34,000	82.1	30,900	1995
84.6	66,600	84.5	34,300	83.2	31,700	1996
81.5	62,400	81.6	32,000	81.3	30,400	1997
80.3	57,400	81.2	29,400	79.3	27,900	1998
79.6	57,600	79.0	29,300	80.2	28,300	1999
77.6	52,700	76.8	26,500	78.4	26,200	2000
74.7	50,200	73.3	25,300	76.4	24,900	2002
71.2	47,400	72.4	24,400	70.1	23,000	2003
63.7	42,300	63.6	21,200	63.6	21,000	2004
עבדו מחוץ לקיבוצים:						
9.0	6,400	7.0	2,600	10.0	3,700	1986
9.0	7,000	7.0	2,700	11.0	4,300	1987
10.0	7,500	9.0	3,500	11.0	4,000	1988
10.0	7,500	8.0	3,100	12.0	4,400	1989
9.0	6,800	8.0	3,100	10.0	3,700	1990
11.0	8,300	11.0	4,100	11.0	4,200	1991
12.0	9,700	12.0	4,500	13.0	5,200	1992
12.3	10,100	13.2	4,900	13.3	5,200	1993
12.8	9,800	11.8	4,700	13.6	5,100	1994
15.4	11,800	13.0	5,100	17.9	6,700	1995
15.4	12,600	15.5	6,200	16.8	6,400	1996
18.5	14,200	18.4	7,200	18.7	7,000	1997
19.7	14,100	18.8	6,800	20.7	7,300	1998
20.4	14,800	21.0	7,800	19.8	7,000	1999
22.4	15,200	23.2	8,000	21.6	7,200	2000
25.3	17,000	26.7	9,200	23.6	7,700	2002
28.8	19,200	27.6	9,300	29.9	9,800	2003
36.3	24,100	36.3	12,100	36.3	12,000	2004

"סידור העבודה" של אוכלוסיית הקיבוצים מצביע על המשך הירידה במספר העובדים בחקלאות וגידול מספרם של עובדי התעשייה. תמורה זאת, שהתרחשה בעיקרה בעשור 1972 – 1983, משקפת ברוב הקיבוצים את המעבר מיישוב חקלאי בעיקרו ליישוב תעשייתי הן בהכנסות והן בסוגי העיסוק של החברים.

לוח ג 3:

מועסקים באוכלוסיית הקיבוצים לפי ענפים בשנים 1995–2004

2004		2003		2000		1995		ענף כלכלי
אחוזים	מספרים	אחוזים	מספרים	אחוזים	מספרים	אחוזים	מספרים	
12.6	8,400	12.1	8,100	15.2	10,300	17.2	13,200	חקלאות ודיג
21.3	14,200	23.1	15,400	24.7	16,800	26.3	20,200	תעשייה (כרייה וחרושת)
-	-	-	-	-	-	0.1	100	מים וחשמל
2.1	1,400	1.8	1,200	-	-	1.9	1,500	בינוי
7.0	4,700	8.1	5,400	6.9	4,700	4.9	3,800	מסחר סיטוני וקמעוני, תיקונים
5.9	3,900	7.2	4,800	6.9	4,700	7.5	5,800	שירותי אירוח והסעדה
2.5	1,700	3.0	2,000	2.4	1,600	3.5	2,700	תחבורה, אחסנה ותקשורת
-	-	-	-	-	-	0.2	200	בנקאות, ביטוח ופיננסים
12.9	8,600	10.2	6,800	10.8	7,300	8.2	6,300	שירותים עסקיים
2.2	1,500	2.2	1,500	-	-	1.0	800	מנהל ציבורי
14.0	9,300	12.9	8,600	12.4	8,400	13.4	10,300	חינוך
9.3	6,200	9.9	6,600	10.8	7,300	9.2	7,100	שירותי בריאות, רווחה וסעד
7.5	5,000	7.6	5,100	6.3	4,300	5.0	3,900	שירותים חברתיים ואישיים
-	-	-	-	-	-	0.5	400	שירותים למשק בית
100.0	66,400	100.0	66,600	100.0	67,900	100.0	76,600	סך הכול (כולל לא ידוע)

לוח ג 4:

מועסקים באוכלוסיית הקיבוצים לפי ענפים ולפי מין, בשנת 2004

נשים		גברים		ענף כלכלי
אחוזים	מספרים	אחוזים	מספרים	
4.2	1,400	21.1	7,000	חקלאות
15.6	5,200	27.2	9,000	תעשייה (כרייה וחרושת)
-	-	-	-	מים וחשמל
-	-	3.9	1,300	בינוי
7.5	2,500	6.6	2,200	מסחר ותיקונים
6.9	2,300	4.8	1,600	שירותי אירוח והסעדה
-	-	2.7	900	תחבורה, אחסנה ותקשורת
-	-	-	-	בנקאות, ביטוח ופיננסים
11.4	3,800	14.5	4,800	שירותים עסקיים
-	-	-	-	מנהל ציבורי
21.3	7,100	6.6	2,200	חינוך
15.9	5,300	2.7	900	שירותי בריאות, רווחה וסעד
10.2	3,400	5.1	1,700	שירותים חברתיים ואישיים
-	-	-	-	שירותים למשק בית
100.0	33,300	100.0	33,100	סך הכול (כולל לא ידוע)

שיעור האוכלוסייה הקיבוצית העוסקת בייצור בחקלאות ובתעשייה כפול מהשיעור המקביל באוכלוסייה היהודית.

לוח ג 5:

מועסקים באוכלוסיית הקיבוצים לפי ענפים, לעומת החלוקה באוכלוסייה היהודית בשנת 2004

באוכלוסייה היהודית		בקיבוץ		ענף כלכלי
אחוזים	מספרים	אחוזים	מספרים	
1.9	39,200	12.6	8,400	חקלאות ודיג
15.7	322,900	21.3	14,200	תעשייה (כרייה וחרושת)
0.9	18,300	-	-	מים וחשמל
3.5	72,100	2.1	1,400	בינוי
13.3	274,500	7.0	4,700	מסחר ותיקונים
4.0	83,800	5.9	3,900	שירותי אירוח והסעדה
6.4	131,200	2.5	1,700	תחבורה, אחסנה ותקשורת
3.7	76,400	-	-	בנקאות, ביטוח ופיננסים
14.3	295,500	12.9	8,600	שירותים עסקיים
4.9	102,500	2.2	1,500	מנהל ציבורי
12.9	266,900	14.0	9,300	חינוך
10.9	224,900	9.3	6,200	שירותי בריאות, רווחה וסעד
4.7	98,200	7.5	5,000	שירותים חברתיים ואישיים
1.7	35,000	-	-	שירותים למשק בית
100.0	2,056,100	100.0	66,400	סך הכול (כולל לא ידוע)

משלחי-יד של אוכלוסיית הקיבוצים

החלוקה לפי משלחי יד מאפשרת להבחין בתמורות שחלו בשנים האחרונות בעיסוק חברי הקיבוץ. ניכר הגידול במספר העוסקים במקצועות חופשיים ובטכנולוגיה.

לוח ג 6:

מועסקים באוכלוסיית הקיבוצים לפי משלחי יד בשנים 1995–2004

2004	2003	2001	2000	1997	1995	משלח יד
8,400	7,100	7,100	6,300	6,800	5,500	אקדמאים ומדענים
10,600	10,200	11,300	10,500	10,700	9,000	מקצוע חופשי וטכני אחר
6,600	7,400	6,000	7,700	5,000	4,000	מנהלים
9,400	9,400	9,700	10,700	10,500	10,700	פקידות ומשרדנות
9,900	11,300	10,000	9,700	13,100	13,800	מכירות, שיווק ושירותים
6,500	5,900	6,500	7,200	9,100	10,100	עובדי חקלאות מקצועיים
9,300	8,700	9,600	9,800	14,400	16,300	עובדי ייצור מקצועיים
5,300	6,500	6,600	5,800	6,800	7,200	עובדים בלתי מקצועיים
66,400	66,600	67,000	67,900	76,600	76,700	סך הכול (כולל לא ידוע)

לוח ג 7:

מועסקים באוכלוסיית הקיבוצים לפי משלחי יד בשנים 1995–2004 (באחוזים)

2004	2003	2001	2000	1997	1995	משלח יד
12.6	10.6	10.6	9.3	8.9	7.1	אקדמאים ומדענים
15.9	15.3	16.8	15.5	14.0	11.7	מקצוע חופשי וטכני אחר
9.9	11.1	8.9	11.3	6.5	5.2	מנהלים
14.1	14.1	14.5	15.8	13.7	13.9	פקידות ומשרדנות
14.9	16.9	14.9	14.3	17.1	18.0	מכירות, שיווק ושירותים
9.7	8.8	9.7	10.6	11.9	13.2	עובדי חקלאות מקצועיים
14.0	13.6	14.8	14.4	18.8	21.2	עובדי ייצור מקצועיים
7.9	9.7	9.8	8.5	8.9	9.3	עובדים בלתי מקצועיים
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכול

לוח ג 8:

משלחי יד בקיבוץ לפי מין בשנת 2004

נשים		גברים		משלח יד
באחוזים	סך הכול	באחוזים	סך הכול	
15.6	5,200	9.6	3,200	אקדמאים ומדענים
18.9	6,300	12.6	4,200	מקצוע חופשי וטכני אחר
6.9	2,300	13.6	4,500	מנהלים
21.9	7,300	6.6	2,200	פקידות ומשרדנות
19.2	6,400	10.5	3,500	מכירות, שיווק ושירותים
2.7	900	16.9	5,600	עובדים מקצועיים בחקלאות
6.9	2,300	21.4	7,100	עובדי ייצור מקצועיים
8.4	2,800	7.5	2,500	עובדים בלתי מקצועיים
100.0	33,300	100.0	33,100	סך הכול (כולל לא ידוע)

לוח ג 9:

משלחי יד בקיבוץ לעומת כלל האוכלוסייה היהודית בשנת 2004

באוכלוסייה היהודית		בקיבוץ		משלח יד
באחוזים	סך הכול	באחוזים	סך הכול	
14.7	303,100	12.6	8,400	אקדמאים ומדענים
15.7	324,000	15.9	10,600	מקצוע חופשי וטכני אחר
6.9	141,500	9.9	6,600	מנהלים
17.8	365,600	14.1	9,400	פקידות ומשרדנות
20.3	417,900	14.9	9,900	מכירות, שיווק ושירותים
1.4	29,200	9.7	6,500	עובדים מקצועיים בחקלאות
14.9	307,500	14.0	9,300	עובדי ייצור מקצועיים
7.1	146,500	7.9	5,300	עובדים בלתי מקצועיים
100.0	2,056,100	100.0	66,400	סך הכול (כולל לא ידוע)

גיל העובדים

ההבדל העיקרי בהרכב הגילים בין האוכלוסייה הקיבוצית לבין האוכלוסייה היהודית הכללית נמצא בשיעורן היחסי של קבוצות הגיל השונות. שכבת הגיל 18-24 גדולה יחסית יותר בקיבוץ מאשר באוכלוסייה הכללית, ואילו השכבה 25-34 קטנה יותר. השינוי היחסי בין קבוצות הגיל נגזר מעזיבות רבות של צעירים אחרי שירות צבאי, אל העיר.

לוח ג 10 :

בני 15 ומעלה בקיבוץ ובאוכלוסייה היהודית (בשנת 2004)

אוכלוסייה יהודית		אוכלוסייה קיבוצית		שנות גיל
באחוזים	במספרים	באחוזים	במספרים	
גברים :				
6.8	131,400	7.2	3,200	17-15
16.0	307,700	18.4	8,200	24-18
20.7	398,000	19.5	8,700	34-25
15.7	302,400	12.6	5,600	44-35
15.8	305,100	15.0	6,700	54-45
11.0	211,800	13.0	5,800	64-55
13.7	264,400	14.1	6,300	+ 65
100.0	1,920,800	100.0	44,500	סך הכול
נשים :				
6.1	125,000	6.8	3,100	17-15
14.3	294,100	16.2	7,400	24-18
19.2	395,200	16.7	7,600	34-25
15.4	317,400	14.0	6,400	44-35
16.1	330,600	15.8	7,200	54-45
11.4	234,800	13.2	6,000	64-55
17.4	357,900	17.3	7,900	+ 65
100.0	2,055,000	100.0	45,600	סך הכול

שיעור ההשתתפות בכוח העבודה של קבוצת הגיל של בני 15 ומעלה גבוה יותר בקיבוץ מאשר באוכלוסייה היהודית, בפרט בקבוצות הגיל הצעירות ובין הנשים. הדבר נובע בעיקר מן ההסדרים הנהוגים בקיבוץ, שעל-פיהם אין נשים שעיסוקן המרכזי הוא "עקרת בית", ומהנוהל של יום עבודה בשבוע (מספר שעות לפי הגיל) של תלמידי בית הספר. גם בגיל המבוגר מורגשת ההשפעה של נוהג אי-הפרישה מהעבודה.

לוח ג 11:

בני 15 ומעלה בכוח העבודה האזרחי, בקיבוץ ובאוכלוסייה היהודית (בשנת 2004)

אוכלוסייה יהודית		אוכלוסייה קיבוצית		שנות גיל
% בכוח העבודה*	במספרים	% בכוח העבודה*	במספרים	
גברים:				
11.5	15,100	38.7	1,200	17-15
34.5	106,000	41.9	3,400	24-18
80.3	319,500	93.1	8,100	34-25
86.6	261,900	94.7	5,300	44-35
86.1	262,500	95.1	6,400	54-45
72.1	152,800	97.8	5,600	64-55
16.3	43,100	61.6	3,900	+ 65
60.4	1,160,900	76.4	34,000	סך הכול
נשים:				
9.0	11,200	-	-	17-15
52.8	155,200	61.6	4,600	24-18
80.9	319,600	90.8	6,900	34-25
80.4	255,300	92.1	5,900	44-35
77.5	256,300	98.4	7,000	54-45
48.7	114,400	93.2	5,600	64-55
5.5	19,700	45.0	3,500	+ 65
55.1	1,131,700	75.3	34,300	סך הכול

* אחוז בכוח העבודה האזרחי מהאוכלוסייה המתאימה בכל תא מהלוח הקודם

חלוקת העובדים במשק הקיבוצי

כאמור, יש להבחין בין עבודת חברי הקיבוץ ותושביו לבין העובדים במשק הקיבוצי. בחלק הראשון של הפרק הצגנו את התפלגות חברי הקיבוץ ותושביו בין ענפים כלכליים ובין משלחי יד שונים. בחלק זה מוצגת התפלגות העובדים, ובכללם שכירים שאינם גרים בקיבוץ, בין הענפים הכלכליים, המשקפת את חלקם היחסי של הענפים בכלכלה הקיבוצית.

לוח ג 12 :

העובדים במשק הקיבוצי לפי ענף כלכלי, בשנים 1995–2004

2004	2003	2002	2001	2000	1995	ענף כלכלי
9,700	9,200	12,000	10,700	12,100	14,800	חקלאות ודיג
26,900	27,600	29,400	30,100	28,300	29,800	תעשייה (כרייה וחרושת)
-	-	-	-	-	-	מים וחשמל
2,400	3,100	2,500	2,000	2,100	2,800	בינוי
6,700	8,600	8,600	6,500	6,100	4,100	מסחר ותיקונים
5,300	6,000	5,800	5,400	6,400	6,800	שירותי אירוח והסעדה
1,500	2,000	1,900	1,300	1,200	2,700	תחבורה, אחסנה ותקשורת
-	-	-	-	-	100	בנקאות, ביטוח ופיננסים
8,400	6,500	7,400	6,300	6,700	6,100	שירותים עסקיים
1,300	1,400	1,700	1,700	1,000	1,100	מנהל ציבורי
12,700	9,800	9,000	10,000	9,700	10,900	חינוך
5,400	6,600	6,800	7,400	7,400	6,800	שירותי בריאות, רווחה וסעד
5,000	4,800	3,200	4,700	4,700	3,900	שירותים חברתיים ואישיים
-	-	-	-	-	500	שירותים למשק הבית
86,800	86,500	89,700	87,100	86,700	90,500	סך הכול (כולל לא ידוע)

לוח ג 13 :

העובדים במשק הקיבוצי לפי ענפים, בשנים 1995–2004 (באחוזים)

2004	2003	2002	2001	2000	1995	ענף כלכלי
11.2	10.6	13.3	12.3	14.0	16.3	חקלאות ודיג
31.0	31.9	32.7	34.5	32.6	32.9	תעשייה (כרייה וחרושת)
-	-	-	-	-	-	מים וחשמל
2.7	3.6	2.7	2.3	2.4	3.1	בינוי
7.7	9.9	9.5	7.5	7.0	4.5	מסחר ותיקון כלי רכב
6.1	6.9	6.4	6.2	7.4	7.5	שירותי אירוח והסעדה
1.7	2.3	2.1	1.5	1.4	2.9	תחבורה, אחסנה ותקשורת
-	-	-	-	-	0.1	בנקאות, ביטוח ופיננסים
9.7	7.5	8.2	7.2	7.7	6.7	שירותים עסקיים
1.5	1.6	1.9	1.9	1.2	1.2	מנהל ציבורי
14.6	11.3	10.0	11.5	11.2	12.0	חינוך
6.2	7.6	7.5	8.5	8.5	7.5	שירותי בריאות, רווחה וסעד
5.7	5.5	3.5	5.4	5.4	4.3	שירותים חברתיים ואישיים
-	-	-	-	-	0.5	שירותים למשק הבית
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכול

לוח ג 14 :

חלוקת העובדים במשק הקיבוצי לפי ענפים בשנת 2004

סך הכול		נשים		גברים		
אחוזים	מספרים	אחוזים	מספרים	אחוזים	מספרים	
11.2	9,700	4.8	2,000	16.9	7,700	חקלאות ודיג
31.0	26,900	20.8	8,600	40.2	18,300	תעשייה (כרייה וחרושת)
--	--	--	--	--	--	מים וחשמל
2.7	2,400	--	--	4.8	2,200	בינוי
7.7	6,700	9.9	4,100	5.7	2,600	מסחר ותיקונים
6.1	5,300	5.5	2,300	6.4	2,900	שירותי אירוח והסעדה
1.7	1,500	--	--	3.3	1,500	תחבורה, אחסנה ותקשורת
--	--	--	--	--	--	בנקאות, ביטוח ופיננסים
9.7	8,400	8.2	3,400	11.0	5,000	שירותים עסקיים
1.5	1,300					מנהל ציבורי
14.6	12,700	26.1	10,800	3.7	1,700	חינוך
6.2	5,400	10.1	4,200	2.6	1,200	שירותי בריאות, רווחה וסעד
5.7	5,000	8.9	3,700	2.8	1,300	שירותים חברתיים ואישיים
100.0	86,800	100.0	41,300	100.0	45,500	סך הכול (כולל לא ידוע)

לוח ג 15 :

משלחי יד של המועסקים בקיבוץ לפי מין בשנת 2004

נשים		גברים		משלח יד
באחוזים	סך הכול	באחוזים	סך הכול	
12.6	5,200	5.2	2,400	אקדמאים ומדענים
17.7	7,300	8.8	4,000	מקצוע חופשי וטכני אחר
6.3	2,600	10.1	4,600	מנהלים
20.6	8,500	6.8	3,100	פקידות ומשרדנות
19.8	8,200	9.4	4,300	מכירות, שיווק ושירותים
2.6	1,100	14.1	6,400	עובדים מקצועיים בחקלאות
9.9	4,100	34.3	15,600	עובדי ייצור מקצועיים
9.9	4,100	10.3	4,700	עובדים בלתי מקצועיים
100.0	41,300	100.0	45,500	סך הכול (כולל לא ידוע)

לוח ג 16 :

משלחי יד של המועסקים בקיבוץ לעומת כלל האוכלוסייה היהודית בשנת 2004

באוכלוסייה היהודית		בקיבוץ		משלח יד
באחוזים	סך הכול	באחוזים	סך הכול	
13.7	330,300	8.7	7,600	אקדמאים ומדענים
15.0	360,400	13.1	11,400	מקצוע חופשי וטכני אחר
6.1	147,800	8.3	7,200	מנהלים
16.2	390,000	13.3	11,600	פקידות ומשרדנות
19.6	472,200	14.4	12,500	מכירות, שיווק ושירותים
1.5	35,800	8.6	7,500	עובדים מקצועיים בחקלאות
18.6	447,400	22.7	19,700	עובדי ייצור מקצועיים
8.0	193,500	10.1	8,800	עובדים בלתי מקצועיים
100.0	2,400,800	100.0	86,800	סך הכול (כולל לא ידוע)

התעשייה

הנתונים בפרק זה נלקחו מהסקירה השנתית של איגוד התעשייה הקיבוצית. התעשייה הקיבוצית, שהמשיכה לצמוח גם בשנות המיתון, נהנתה מהשינוי והיקף הפעילות הכללי של התעשייה הישראלית והגיע בשנת 2005 ל-40 מיליארד ₪ (9.6 מתוכם במפעלים האזוריים). בפעילות המפעלים בקיבוצים (ללא מפעלים אזוריים) נרשם גידול של 11% בהשוואה לשנת 2004, והוא הסתכם ב-30.5 מיליארד ₪.

לוח ד 1:

התעשייה הקיבוצית 2005 – ריכוז נתונים לפי ענפים

מספר מפעלים	מספר עובדים	השקעות*	יצוא ופעילות בחו"ל*	סך הכול מכירות*	הענף
79	11,110	477	7,957	10,984	פלסטיקה וגומי
27	3,759	154	1,623	4,277	מזון
56	5,540	159	1,633	3,242	מתכת ומכונות
9	1,286	155	908	1,196	טקסטיל ועור
17	1,448	47	179	1,238	דפוס נייר וקרטון
25	2,238	35	685	1,310	חשמל ואלקטרוניקה
15	1,049	125	269	1,020	מחצבים וחומרי בניין
17	1,443	43	393	766	רפואה וכימיקלים
7	1,329	44	465	593	אופטיקה וזכוכית
9	657	8	8	217	עץ ורהיטים
16	723	5	82	225	שונות**
277	30,581	1,251	14,200	25,068	ס"ה מפעלים בקיבוצים
	9,608	147	-	4,807	מפעלים אזוריים***
	40,189	1,398	14,200	29,875	ס"ה תעשייה קיבוצית

* במיליוני ש"ח

** ענף שונות כולל: נוי, אומנות, שירותי תעשייה, תוכנה ומיחשוב

*** 10 תאגידים הכוללים 47 מפעלים ועוד כ-30 עסקים אחרים

התעשייה הקיבוצית מרוכזת בשלושה ענפים עיקריים: פלסטיקה, מתכת ומזון, המהווים ביחד יותר מ-50% מהמפעלים, ומעל 70% מהמכירות וממספר העובדים בה.

לוח 2:

התעשייה הקיבוצית 2005 – ריכוז נתונים (באחוזים) *

הענף	ס"ה מכירות	יצוא	השקעות	מספר עובדים	מספר מפעלים
פלסטיקה וגומי	43.8	56.0	38.1	36.2	28.5
מזון	17.0	11.4	12.3	12.3	9.7
מתכת ומכונות	12.9	11.5	12.7	18.1	20.2
טקסטיל ועור	4.8	6.4	12.4	4.0	3.2
דפוס נייר וקרטון	4.9	1.2	3.5	4.7	6.1
חשמל ואלקטרוניקה	5.2	4.8	2.8	7.3	9.0
מחצבים וחומרי בניין	4.7	1.9	10.0	3.4	5.4
רפואה וכימיקלים	3.0	2.7	3.4	4.7	6.1
אופטיקה וזכוכית	2.3	3.3	3.5	4.3	2.5
עץ ורהיטים	0.8	0.1	0.6	2.1	3.2
שונות	0.9	0.6	0.4	2.3	5.8
ס"ה מפעלים בקיבוצים	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

* למפעלים בקיבוצים בלבד

המפעלים האזוריים – למעשה תאגידיים הכוללים מספר יחידות תעשייה – עוסקים בעיקר באספקה מרוכזת של תשומות לחקלאות ובטיפול ראשוני בתוצרת החקלאית. מספר קטן של מפעלים עוסקים גם בעיבוד משני של התוצרת.

לוח ד 3 :

המפעלים האזוריים בשנת 2005 לעומת 2004 – נתוני 10 קבוצות

מספר עובדים		סה"כ פדיון (מיליוני ש"ח)		מספר מפעלים	הענף
2005	2004	2005	2004		
341	260	1,758	1,748	4	מכוני תערובת
1,983	2,221	1,244	1,483	7	משחטות ומפעלי בשר
803	800	660	650	12	מיון ושיווק פירות וירקות
37	30	34	26	4	בתי קירור
31	37	12	12	4	מנפטות
6,413	3,728	1,098	688	33	מפעלים אחרים
9,608	7,076	4,807	4,607	64	סך הכול

מרבית המפעלים הקיבוציים הם קטנים ובינוניים בגודלם. מספרם של המפעלים המוכרים מעל 100 מיליון ש"ח עלה ל-66 בשנת 2005. עיקר הגידול במכירות נובע מעלייה ביצוא הישיר והן בפעילות חו"ל.

לוח ד 4 :

המפעלים הקיבוציים לפי היקף המכירות 1997-2005

2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999	1998	1997	היקף המכירות
364	55	81	81	43	59	62	29	39	עד 5 מיליון ש"ח
				34	38	44	33	37	10-5 מיליון ש"ח
78	88	91	100	66	65	68	84	88	10-20 מיליון ש"ח
				42	44	43	45	49	30-20 מיליון ש"ח
42	42	38	58	55	58	64	68	65	50-30 מיליון ש"ח
57	63	60	51	49	45	39	65	66	100-50 מיליון ש"ח
66	55	44	41	38	37	36	36	36	מעל 100 מיליון ש"ח
277	303	314	331	327	346	356	360	380	סך הכול

לוח ד 5 :

שיעורי שינוי במכירות ב-2005 ביחס לשנת 2004 לפי ענפים (באחוזים)

הענף	מכירות בשוק המקומי	יצוא*	סה"כ מכירות
פלסטיקה וגומי	6.9	17.7	14.5
מזון	7.0	6.8	7.0
מתכת ומכונות	7.0	4.5	5.7
טקסטיל ועור	15.4	14.1	14.4
דפוס נייר וקרטון	5.7	19.5	7.5
חשמל ואלקטרוניקה	15.2	11.7	13.3
מחצבים וחומרי בניין	8.0	11.6	9.0
רפואה וכימיקלים	7.8	15.4	11.6
אופטיקה וזכוכית	1.6	16.6	13.0
עץ ורהיטים	4.6	32.6	5.4
שונות	8.7	3.5	6.7
ס"ה תעשייה קיבוצית	5.0	15.5	10.4

* כולל פעילות בחו"ל

לוח ד 6 :

מכירות, השקעות (במיליוני ש"ח) ועובדים בשנים 1988–2005

שנה	מכירות בארץ	יצוא	ס"ה מכירות	השקעות	עובדים
1988	6,076	3,344	9,420	708	17,976
1989	5,626	3,305	8,942	448	18,362
1990	6,137	3,217	9,353	489	18,791
1991	6,581	3,197	9,779	535	19,248
1992	6,927	3,322	10,249	864	20,223
1993	7,142	3,341	10,483	846	21,794
1994	7,237	3,483	10,720	971	22,958
1995	7,816	4,196	12,013	1,002	24,430
1996	7,873	4,172	12,045	711	25,673
1997	7,715	4,310	12,026	583	25,878
1998	7,789	4,714	12,503	646	26,843
1999	8,362	5,264	14,226	718	27,853
2000	8,686	5,244	14,579	785	29,290
2001	8,579	6,424	15,003	708	28,696
2002	9,596	7,748	17,344	888	27,593
2003	9,523	9,850	19,373	907	26,934
2004	10,366	11,880	22,246	1,075	27,283
2005	10,868	14,200	25,068	1,251	30,581

הרווח התפעולי המצרפי הסתכם בשנת 2004 ב-2 מיליארד ₪, גידול של 17.4% לעומת 2003 וכפול מהרווח התפעולי בשנת 2001. למרות התייקרות חומרי הגלם בפלסטיק ובמתכת הצליחו המפעלים להגדיל בשיעור ניכר את הרווח התפעולי (22%).

לוח ד 7:

אומדן רווח והפסד מצרפי לשנים 2004–2005 (במיליוני ש"ח)

השינוי	2005		2004		
	%		%		
11.0	100.0	25,068	100.0	22,577	מכירות
11.7	69.8	17,502	69.4	15,664	עלות המכר
9.4	30.2	7,566	30.6	6,914	רווח גולמי
9.2	20.4	5,126	20.8	4,693	שיווק הנהלה וכלליות
16.8	0.7	166	0.6	142	הוצאות מחקר ופיתוח
8.9	12.4	3,099	12.6	2,846	רווח תפעולי לפני פחת
9.4	9.1	2,275	9.2	2,079	רווח תפעולי
12.9	14.5	3,636	14.3	3,221	עלות עבודה שכירה
10.1	4.3	1,086	4.4	987	עלות עבודת חברים
12.2	18.8	4,723	18.6	4,208	סה"כ עלות עבודה

התעשייה הקיבוצית מהווה מרכיב חשוב מכלל התעשייה הישראלית, במכירות, במספר העובדים ובמיוחד ביצוא. אפשר לציין את המכונות ליצוא של ענף המזון ושל ענפים קטנים יותר כגון הדפוס והרהיטים. לעומת התעשייה בישראל (ובעולם), הנעשית עתירת הון – במיוחד הון אנושי – הנתונים מצביעים על מגמות הפוכות של התעשייה הקיבוצית, הנעשית עתירת עבודה. הדבר קשור בהתרכזות התעשייה הקיבוצית בענפי הפלסטיקה, המתכת והמזון, התופסים מעל 70% מן המכירות לעומת 35% בכלל התעשייה הישראלית. ענף הפלסטיקה מהווה 40% ממכירות התעשייה הקיבוצית לעומת כ-6% בכלל התעשייה הישראלית, ואילו חשמל ואלקטרוניקה מהווים פחות מ-5% בקיבוץ לעומת כ-20% בכלל התעשייה הישראלית. על-פי חלקן היחסי בהשקעות נראה שפערים אלה ילכו ויתרחבו.

לוח 8 :

**הרכב ענפי של התעשייה הקיבוצית לעומת כלל התעשייה הישראלית
בשנת 2005 (באחוזים)**

הענף	מכירות*		השקעות*		מספר עובדים**	
	ישראל	קיבוץ	ישראל	קיבוץ	ישראל	קיבוץ
פלסטיקה וגומי	5.6	43.8	8.1	38.1	6.3	36.2
מזון	15.6	17.0	7.7	12.3	17.6	12.3
מתכת ומכונות	12.6	12.9	15.6	12.7	17.1	18.1
טקסטיל ועור	3.6	4.8	2.8	12.4	5.9	4.0
דפוס נייר וקרטון	5.4	4.9	3.3	3.5	8.9	4.7
חשמל ואלקטרוניקה	20.8	5.2	33.4	2.8	19.7	7.3
מחצבים וחומרי בניין	1.7	4.7	2.9	10.0	1.2	3.4
רפואה וכימיקלים	23.3	3.0	17.8	3.4	7.5	4.7
עץ ורהיטים	2.2	0.8	1.2	0.6	4.5	3.2
שונות	9.0	3.2	7.0	3.9	11.4	8.3
סך הכול	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
סך הכול במספרים	282,981	29,875	16,906	1,398	334	40

* במיליוני ש"ח
** באלפים

בשנת 2003 עלו המכירות בתעשייה הקיבוצית ב-8.9% לעומת 0.2% בתעשייה הישראלית שבה נמשך המיתון. שנת 2004 – המסמנת יציאה מהמיתון במשק הישראלי – השיגה התעשייה הישראלית את התעשייה הקיבוצית שהמשיכה לצמוח (11.3% לעומת 10.4%), בין היתר בזכות הפעילות בטכנולוגיה עילית. היצוא עלה ב-14.5% לעומת 19.9% בתעשייה הישראלית הכללית. ההשקעות בתעשייה הקיבוצית היו גדולות יחסית לתעשייה הישראלית, אך יש לזכור שבשנים קודמות ההשקעות בתעשייה הקיבוצית פיגרו לעומת ההשקעות בתעשייה בכלל. בולטת מגמת הגידול במספר העובדים בתעשייה הקיבוצית לעומת היציבות, ואף ירידה מסוימת, כאשר בודקים את התעשייה הכללית בלי הטכנולוגיות המתקדמות.

לוח ד 9:

סיכומי התעשייה הקיבוצית והישראלית בשנת 2005 והשינוי לעומת השנה הקודמת (באחוזים)

שינוי*	שינוי	תעשייה ישראלית	שינוי	תעשייה קיבוצית	
13.0	9.7	282,981	11.0	29,875	מכירות (מיליוני ש"ח)
14.1	9.6	114,964	13.9	14,200	יצוא (מיליוני ש"ח)
6.1	3.3	16,906	10.6	1,398	השקעות (מיליוני ש"ח)
0.7	-0.3	334,000	5.6	40,189	מספר עובדים (אלפים)

* השינוי בלי טכנולוגיה עילית

**חלקה היחסי של התעשייה הקיבוצית מכלל התעשייה הישראלית
בשנים 1988–2005 (באחוזים)**

שנה	ס"ה מכירות	יצוא	השקעות	מספר עובדים
1988	6.9	10.2	8.4	5.9
1989	6.5	9.0	5.4	5.8
1990	6.7	8.9	5.3	5.9
1991	6.8	8.8	4.9	5.8
1992	6.7	8.3	7.2	5.9
1993	6.5	7.3	5.7	6.1
1994	6.4	7.6	5.4	6.2
1995	6.7	8.5	5.6	6.6
1996	6.6	8.2	3.9	6.8
1997	6.5	8.0	3.8	6.6
1998	6.7	7.7	3.9	6.9
1999	6.8	7.4	3.8	7.0
2000	6.0	6.1	3.9	7.3
2001	6.8	6.8	4.3	7.8
2002	7.6	7.5	5.9	7.8
2003	8.4	9.3	6.3	7.9
2004	8.6	9.3	6.6	8.0
2005	9.6	10.0	9.6	12.1

בתחילת העשור המכירות לעובד בתעשייה הקיבוצית היו גבוהות מהממוצע הישראלי. החל מ-1996 המצב הפוך ומ-2003 הפדיון בשתי התעשיות שווה. הפער בהשקעות לעובד בין התעשייה הישראלית לקיבוצית הולך וגדל. שני הדברים קשורים בין השאר במבנה הענפי של התעשייה הקיבוצית.

לוח ד 11:

**מכירות לעובד בתעשייה הקיבוצית לעומת התעשייה הישראלית
בשנים 1989-2005 (באלפי שקלים)**

שנה	תעשייה קיבוצית	תעשייה ישראלית
1989	528	465
1990	540	480
1991	551	473
1992	550	483
1993	522	484
1994	507	488
1995	534	526
1996	509	526
1997	504	513
1998	484	523
1999	489	547
2000	476	603
2001	523	591
2002	609	659
2003	646	* 677
2004	729	* 740
2005	734	*837

* ללא טכנולוגיה עילית

אירוח כפרי

קיבוצים רבים – כמו יישובים אחרים בפריפריה – אימצו את התיירות הכפרית כמקור פרנסה נוסף וחשוב. היא מתבססת על נטייה שהולכת ומתפתחת בעולם המערבי בכלל, ובישראל היא חלק חשוב, של תיירות הפנים. בשל פיזורם הגיאוגרפי חלק גדול מהקיבוצים ממוקמים בנופים מרהיבים ושטחים פתוחים ומנצלים משאבים (מבנים וכוח אדם) שהתפנו עקב השינויים הטכנולוגיים והכלכליים של העשורים האחרונים.

בשנת 2005 היו בסך הכול בקיבוצים 100 יחידות אירוח, 64 בצפון, 24 בדרום, 9 באזור ירושלים, ו-3 במרכז.

לוח ה 1:

אירוח כפרי בקיבוצים בשנים 1997–2005 (כולל מושבים שיתופיים)

תפוסת מיטות %	לינות			יחידות			שנה
	ישראלים	תיירים	סך הכול	מיטות	חדרים	יישובים	
26.3	944,400	236,800	1,181,200	13,346	3,148	117	1997
25.6	1,023,900	220,800	1,244,700	15,163	3,643	127	1998
28.0	1,159,000	280,200	1,439,100	14,895	3,680	124	1999
26.7	1,103,500	347,100	1,450,600	15,841	3,983	120	2000
25.8	1,197,300	119,500	1,316,800	14,769	3,839	114	2001
24.4	1,165,700	75,800	1,241,600	13,908	3,656	111	2002
25.3	1,087,100	85,800	1,183,200	13,427	3,424	108	2003
28.5	1,109,000	149,600	1,260,900	13,189	3,472	109	2004
30.2	1,125,300	190,300	1,315,600	12,625	3,394	100	2005

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

הכנסות המגזר הקיבוצי

הנתונים בפרק זה נלקחו מ"שנתון התנועה הקיבוצית – 2005" שפורסם ע"י אגף הכלכלה של התנועה הקיבוצית.

המגמות ארוכות הטווח של המשק הקיבוצי מצביעות על הרחבת התעשייה על חשבון החקלאות ועל ירידה בשיעור העבודה בשירותים, או הפיכתם ל"עסקיים" (מכירת שירותיהם גם לאוכלוסייה מחוץ לקיבוץ, למשל, טיפול בילדי-חוץ בבתי ילדים). מגמה זאת משקפת את המאמץ להתמודד עם המשבר הכלכלי על-ידי הגדלת שיעור העובדים בענפי ייצור והרחבת עיסוקים מחוללי הכנסות, המתבטאת בגידול בענפי עזר.

מחזור ההכנסות המצרפי של התנועה הקיבוצית הסתכם בשנת 2005 ב-25.4 מיליארד ₪. גידול של 9% ביחס ל-2004.

לוח 1:

אומדן ההכנסה המצרפית במגזר הקיבוצי בשנים 2001–2005 (במיליוני ₪)

2005	2004	2003	2002	2001	
17,014	15,043	13,908	13,096	12,893	תעשייה
3,875	3,817	3,717	3,630	3,821	חקלאות
2,642	2,667	2,569	2,517	2,572	מסחר ושירותים
1,898	1,861	1,791	1,708	1,685	עבודה וגמלאות
25,429	23,389	21,986	20,950	20,971	סך הכנסות

לוח 2:

אומדן ההכנסה המצרפית במגזר הקיבוצי בשנים 2001–2005 (באחוזים)

2005	2004	2003	2002	2001	
66.9	64.3	63.2	62.5	61.5	תעשייה
15.2	16.3	16.9	17.3	18.2	חקלאות
10.4	11.4	11.7	12.0	12.3	מסחר ושירותים
7.5	7.9	8.1	8.1	8.0	עבודה וגמלאות
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכנסות

לוח 3:

אומדן העודף מפעילות עסקית בשנים 2001–2005 (במיליוני ₪)

2005	2004	2003	2002	2001	
25,428	23,388	21,985	20,950	20,971	סה"כ הכנסות
17,577	16,212	15,557	14,996	15,104	סך הוצאות ישירות
7,851	7,177	6,428	5,954	5,868	רווח גולמי
3,445	3,907	2,840	2,757	2,870	מכירה, הנהלה, כלליות
4,406	4,080	3,588	3,197	2,998	רווח תפעולי
1,228	469	1,074	1,214	1,394	הכנסות אחרות נטו
1,098	1,049	1,180	1,236	1,174	מימון, מס, ואחרים
119	131	-22	-14	25	רווח נטו מתאגידים מוחזקים
4,654	3,631	3,460	3,161	3,243	סה"כ רווח מעסקים
2,766	2,637	2,569	2,441	2,453	הוצאות מחיה חברים
1,888	994	891	721	791	רווח נקי

"התנועה הקיבוצית"

הנתונים בפרק זה נלקחו מ"שנתון התנועה הקיבוצית (לשעבר התק"ם והקבה"א) – 2006", באדיבות שלומית ארבל. בשונה מהלוחות שהוצגו בפרק א', המתייחסים לכלל התושבים הגרים ביישוב הקיבוצי (כולל שוכרי דירות, זמניים וכד'), הלוחות המוצגים כאן מתייחסים לחברי האגודה ולבני משפחותיהם, כולל מועמדים, בלבד (אוכלוסייה קבועה).

לוח ז 1:

**האוכלוסייה הקבועה בקיבוצי התנועה הקיבוצית
בשנים 2005–2001**

2005	2004	2003	2002	2001	
52,032	51,795	51,490	52,121	52,235	חברים
4,918	5,403	6,277	5,837	6,358	מועמדים ואחרים
3,867	3,899	3,831	3,810	3,856	חיילים
815	861	900	988	1,016	הורים וקרובי חברים
15,584	14,919	13,994	13,042	11,736	אוכלוסייה קבועה אחרת
77,216	76,877	76,492	75,798	75,321	סה"כ אוכלוסייה בוגרת
21,115	21,987	23,052	23,725	24,953	ילדים
98,331	98,864	99,544	99,523	100,274	סה"כ אוכלוסייה קבועה

לוח ז 2:

**האוכלוסייה הקבועה בקיבוצי התנועה הקיבוצית
בשנים 2001–2005 (באחוזים)**

2005	2004	2003	2002	2001	
52.9	52.4	51.7	52.4	52.1	חברים
5.0	5.5	6.3	5.8	6.3	מועמדים ואחרים
3.9	3.9	3.8	3.8	3.8	חיילים
0.8	0.8	0.9	0.9	1.0	הורים וקרובי חברים
15.8	15.1	14.0	13.1	11.7	אוכלוסייה קבועה אחרת
78.5	77.7	76.8	76.2	75.1	סה"כ אוכלוסייה בוגרת
21.5	22.3	23.2	23.8	24.9	ילדים
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סה"כ אוכלוסייה קבועה

לוח ז 3:

**האוכלוסייה הקבועה של התנועה הקיבוצית לפי קבוצות גיל
בשנים 1997-2005**

השנה	עד 18	22-18	30-23	40-31	60-41	70-61	מעל 70	סה"כ
1997	30,335	7,867	9,656	11,789	25,514	6,651	9,093	100,905
1998	29,127	9,112	8,278	11,294	25,313	6,693	9,248	99,064
1999	27,702	7,508	9,375	10,716	25,447	6,803	9,161	96,713
2000	26,854	8,290	7,829	10,306	25,060	6,993	9,173	94,504
2001	25,853	7,820	9,013	9,656	25,319	7,222	9,246	94,129
2002	24,576	8,456	7,905	9,806	25,106	7,425	9,389	92,662
2003	22,989	7,686	9,348	9,220	24,241	7,994	9,210	90,687
2004	21,511	6,638	7,304	9,717	26,201	8,966	9,131	89,467
*2005	21,115	6,502	7,169	7,853	22,753	8,468	8,071	81,931

* הנתונים עודכנו

לוח ז 4:

**האוכלוסייה הקבועה של התנועה הקיבוצית לפי קבוצות גיל
בשנים 1997-2005 (באחוזים)**

השנה	עד 18	22-18	30-23	40-31	60-41	70-61	מעל 70	סה"כ
1997	30.1	7.8	9.6	11.7	25.3	6.6	9.0	100.0
1998	29.4	9.2	8.4	11.4	25.6	6.8	9.3	100.0
1999	28.6	7.8	9.7	11.1	26.3	7.0	9.5	100.0
2000	28.4	8.8	8.3	10.9	26.5	7.4	9.7	100.0
2001	27.5	8.3	9.6	10.3	26.9	7.7	9.8	100.0
2002	26.5	9.1	8.5	10.6	27.1	8.0	10.1	100.0
2003	25.3	8.5	10.3	10.2	26.7	8.8	10.2	100.0
2004	24.0	7.4	8.2	10.9	29.3	10.0	10.2	100.0
2005	25.7	7.9	8.7	9.6	27.7	10.3	9.8	100.0

לוח ז 5:

**התפלגות לפי גיל, חברי קיבוצים לעומת האוכלוסייה היהודית בשנת 2005
(באחוזים)**

קבוצות גיל	בקיבוצים	יהודים בישראל
0-14	20.1	25.3
15-24	15.7	15.9
25-34	9.8	15.1
35-44	10.3	11.7
45-54	13.8	11.8
55-64	14.9	8.7
65-74	8.2	6.1
+75	7.3	5.4

לוח ז 6:

התפלגות הקיבוצים לפי מספר נפשות בשנת 2005

מספר נפשות	מספר קיבוצים
עד 100	31
100-250	66
250-400	85
400-650	52
650-800	10
גדול מ-800	9

לוח ז' 7:

**התפלגות הקיבוצים לפי משקל חברים וילדיהם מכלל אוכלוסיית הקיבוץ
בשנת 2005**

מספר קיבוצים	
27	עד 50%
31	מ-50% עד 60%
48	מ-60% עד 70%
42	מ-70% עד 80%
49	מ-80% עד 90%
56	מעל 90%

הקיבוץ הדתי

מקור הנתונים הוא מזכירות הקיבוץ הדתי.

לוח ח 1:

האוכלוסייה הקבועה בקיבוץ הדתי בשנים 1980–2005

השנה	חברים ומועמדים	ילדי הקיבוץ
1980	2,990	2,536
1990	3,640	3,188
1991	3,615	3,181
1992	3,663	3,177
1993	3,700	3,129
1994	3,737	3,091
1995	3,782	3,027
1996	3,704	2,909
1997	3,406	2,747
1998	3,353	2,647
1999	3,692	2,567
2000	3,362	2,494
2001	3,739	2,553
2002	3,840	2,784
*2003	2,683	2,379
2004	2,675	2,171
2005	3,001	2,395

* הירידה במספר החברים נובעת בחלקה משינוי ברישום

הקיבוץ במרחב הכפרי

יישוב כפרי מוגדר על-ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה כיישוב המונה פחות מ-2000 תושבים. בנוסף, רוב היישובים הכפריים מסווגים גם לפי צורות יישוב מובחנות: מושבים, מושבים שיתופיים, קיבוצים, יישובים קהילתיים ויישובים מוסדיים. יישובים שאינם מסווגים לצורה מובחנת מוגדרים כ"יישובים כפריים אחרים", ועמם נמנים בעיקר היישובים הערביים.

השינוי באוכלוסיית הקיבוצים, שתואר בפרק א', הוא רק בחלקו תופעה פנים-קיבוצית (המשבר הכלכלי שפקד קיבוצים רבים). בחלקו הוא נגזר ממגמות כלליות של שינוי היחס לכפר בעולם בכלל ובישראל בפרט. מצד אחד, הליכי הייעול בחקלאות הביאו להקטנת מספרם של היצרנים החקלאיים ולשינוי בדפוסי התעסוקה של תושבי הכפרים, אשר בחלקם עברו לתעסוקות אחרות – בעיקר ביישובים עירוניים סמוכים, ובחלקם נטשו את הכפרים ועברו לגור ולעבוד בעיר. הירידה המתמדת ברווחיות החקלאות בישראל חרפה את המגמה. מצד אחר, התרחש גם תהליך הפוך של יציאת אוכלוסייה מן המרכזים העירוניים הגדולים אל יישובים קטנים יותר, ובכלל זה גם יישובים כפריים – כדי לשפר את איכות החיים.

בשני העשורים האחרונים עובר המרחב הכפרי בישראל תמורות מרחיקות לכת⁽¹⁾. כמעט כל היישובים הכפריים היהודיים, שהם הרוב המכריע של היישובים הכפריים במדינה, הם יישובים מתוכננים. עד אמצע שנות השבעים הסיוע המוסדי – ובכלל זה הקצאת משבצת קרקע – ניתן רק ליישובים שמילאו אחר שני תנאים: קיום פעילות יצרנית, בעיקר חקלאית, והתאגדות שיתופית במסגרת אחת מצורות היישוב המוכרות. התניה זו מנעה למעשה כל אפשרות להקים יישובים שאינם יצרניים ואינם שיתופיים. מצב זה השתנה עם הקמתם, לפני כשני עשורים, של היישובים הקהילתיים.

מסיבות היסטוריות ואידיאולוגיות סוגי היישובים השונים מתרכזים באזורים שונים: כמחצית האוכלוסייה הקיבוצית נמצאת בתחום מחוז הצפון ו-20% נוספים במחוז הדרום. קרוב ל-40% מאוכלוסיית המושבים נמצאת באזור המרכז, ובצפון ובדרום יושבים עוד כ-20% בכל אחד. היישובים המוסדיים מתרכזים באזור חיפה והמרכז. חלקם הגדול של היישובים הקהילתיים (57%) נמצאו ביהודה ושומרון ורצועת עזה (עד לפינוי בסוף שנת 2005), והכפרים הערביים (כ-36%) יושבים באזור הצפון, בעיקר בעמק יזרעאל ונפת עכו.

(1) אפלבוים, לביאה: "תמורות מבניות ומוסדיות במרחב הכפרי בישראל", אופקים בגיאוגרפיה, 48-49 (1998).

לוח ט 1:

פיזור היישובים הכפריים (31.12.2005)

מחוז	נפה	מושבים*	קיבוצים	יישובים קהילתיים	יישובים מוסדיים	יישובים אחרים	סך הכול
ירושלים							
		41	8	1	6	6	62
הצפון							
	סה"כ	119	130	42	2	39	332
	צפת	22	29	3	-	4	58
	כינרת	15	21	2	2	8	48
	יזרעאל	35	48	7	-	15	105
	עכו	30	22	26	-	11	89
	רמת הגולן	17	10	4	-	1	32
חיפה							
	סה"כ	22	23	1	8	8	62
	חיפה	1	5	-	3	4	13
	חדרה	21	18	1	5	4	49
המרכז							
	סה"כ	124	32	3	8	19	186
	השרון	46	13	-	3	8	70
	פתח תקווה	22	8	2	1	4	37
	רמלה	32	6	1	1	4	44
	רחובות	24	5	-	3	3	35
תל אביב							
		1	1	-	2	2	6
הדרום							
	סה"כ	111	64	6	5	20	206
	אשקלון	58	26	-	3	9	96
	באר שבע	53	38	6	2	11	110
יהודה ושומרון							
		24	9	56	-	6	95
סך הכול							
		442	267	109	30	100	949

* כולל מושבים שיתופיים

לוח ט 2 :

פיזור האוכלוסייה הכפרית (31.12.2005)

מחוז	נפה	מושבים*	קיבוצים	יישובים מוסדיים	יישובים קהילתיים	יישובים אחרים	סך-הכול**
ירושלים		20,900	3,200	800	400	5,000	30,600
הצפון	סה"כ	52,000	57,700	500	26,900	33,500	176,200
	צפת	10,500	12,400	-	1,200	4,500	28,600
	כינרת	5,600	8,900	500	1,000	6,300	24,000
	יזרעאל	17,100	24,300	-	7,000	14,000	64,500
	עכו	13,100	9,800	-	15,000	6,800	46,300
	רמת הגולן	5,800	2,300	-	2,800	1,800	12,800
חיפה	סה"כ	12,800	11,800	3,100	500	4,500	34,500
	חיפה	800	3,000	1,100	-	1,800	7,400
	חדרה	12,200	8,700	2,100	500	2,700	27,100
המרכז	סה"כ	88,800	18,600	3,900	1,600	11,900	127,200
	השרון	35,500	7,900	1,600	-	4,200	50,300
	פתח תקווה	15,700	3,400	300	1,500	2,600	23,400
	רמלה	21,900	3,800	600	200	3,200	29,800
	רחובות	15,700	3,500	1,400	-	1,900	23,700
תל אביב	500	300	1,000	-	2,300	4,200	
הדרום	סה"כ	51,100	24,100	1,200	1,200	12,300	140,500
	אשקלון	33,000	10,200	700	-	5,500	50,500
	באר שבע	18,100	13,900	500	1,200	6,900	90,500
יהודה ושומרון	7,200	2,000	-	42,600	5,900	58,000	
סך הכול		233,300	117,700	10,600	73,300	75,500	571,200

* כולל מושבים שיתופיים

** כולל גרים מחוץ ליישוב

לוח ט 3 :

פיזור האוכלוסייה הכפרית (באחוזים) (31.12.2005)

מחוז	נפה	מושבים*	קיבוצים	יישובים מוסדיים	יישובים קהילתיים	יישובים אחרים**	סך-הכול	
ירושלים	סה"כ	8.9	2.7	7.5	0.5	6.6	5.3	
	הצפון	צפת	4.5	10.5	-	1.6	5.9	5.0
		כינרת	2.4	7.5	4.7	1.3	8.3	4.2
		יזרעאל	7.3	20.6	-	9.5	18.5	11.3
		עכו	5.6	8.3	-	20.4	9.0	8.1
		רמת הגולן	2.5	1.9	-	3.8	2.3	2.2
		סה"כ	22.3	49.0	4.7	36.7	44.3	30.8
חיפה	סה"כ	5.5	10.0	29.2	0.6	5.9	6.0	
	חיפה	0.3	2.5	10.4	-	2.4	1.3	
	חדרה	5.2	7.4	19.8	0.6	3.5	4.7	
המרכז	סה"כ	38.0	15.8	36.8	2.2	15.7	22.2	
	השרון	15.2	6.7	15.1	-	5.5	8.8	
	פתח תקווה	6.7	2.9	2.8	2.0	3.4	4.1	
	רמלה	9.4	3.2	5.6	0.2	4.2	5.2	
	רחובות	6.7	2.9	13.2	-	2.5	4.1	
תל אביב	0.2	0.2	9.4	-	3.0	0.7		
הדרום	סה"כ	21.9	20.4	11.3	1.6	16.3	24.6	
	אשקלון	14.1	8.6	6.5	-	7.2	8.8	
	באר שבע	7.7	11.8	4.7	1.6	9.1	15.8	
יהודה ושומרון	3.0	1.7	-	58.1	7.8	10.1		
סך הכול	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	

* כולל מושבים שיתופיים

** כולל גרים מחוץ ליישוב

לוח ט 4 :

שינויים באוכלוסיית ישראל לפי צורת יישוב בשנת 2005 (באלפים)

אוכלוסייה בתחילת השנה	אוכלוסייה בסוף השנה	סך כל הגידול שנתי	% גידול שנתי	
6,280.2	6,384.8	104.6	1.7	יישובים עירוניים
1,563.4	1,585.4	21.9	1.4	+200,000
706.4	719.9	13.6	1.9	ירושלים
371.4	378.9	7.5	2.0	תל אביב-יפו
268.3	267.0	-1.2	-0.4	חיפה
1,398.0	1,412.3	14.3	1.0	199,999-100,000
604.9	609.6	4.8	0.8	99,999-50,000
1,425.0	1,450.9	25.9	1.8	49,999-20,000
666.0	686.1	20.0	3.0	19,999-10,000
622.8	640.5	17.7	2.9	9,999-2,000
589.3	607.9	18.6	2.8	יישובים כפריים
232.7	241.0	8.3	3.6	מושבים
				מושבים שיתופיים
116.4	117.7	1.3	1.1	קיבוצים
11.4	11.5	0	0.3	יישובים מוסדיים
84.5	88.0	4.3	5.4	יישובים קהילתיים
84.7	87.5	2.8	3.7	אחרים
59.7	61.5	1.8	2.9	גרים מחוץ ליישוב
6,869.5	6,990.7	121.2	1.8	סך הכול

שיעור האוכלוסייה הכפרית באוכלוסייה היהודית הולך וקטן בעקבות. זהו חלק מתהליך כללי של מעבר אוכלוסיות מן הכפר אל העיר. בשנות השבעים הקיבוצים היו בתנופת פיתוח כלכלי וחלקם באוכלוסיית ישראל נשמר ואף גדל במידת מה (2.9% בשנת 1983). מאז המשבר הכלכלי ב-1985 שיעור אוכלוסיית הקיבוצים באוכלוסייה הכפרית היהודית פוחת אף בקצב מהיר יותר מאשר ביישובים אחרים ומגיע ל-1.7% בשנת 2001. החל משנת 2002 מסתמנת עצירה של תהליך דלדול האוכלוסייה הקיבוצית.

לוח ט 5 :

אוכלוסיית ישראל לפי צורת יישוב בשנים 1961-2005 (באלפים)

2005	2004	2000	1995	1983	1972	1961	
6,384.8	6,280.2	5,830.0	5,101.9	3,616.1	2,789.1	1,837.5	יישובים עירוניים
1,585.4	1,563.4	1,484.7	1,211.2	981.7	897.2	736.6	+200,000
719.9	706.4	657.5	602.7	428.7	313.9	167.4	ירושלים
378.9	371.4	354.4	348.9	327.3	363.8	386.1	תל אביב-יפו
267.0	268.3	270.5	259.5	225.8	219.6	183.0	חיפה
1,412.3	1,398.0	1,243.2	1,307.7	818.4	218.1	-	199,999-100,000
609.6	604.9	676.4	602.1	345.9	476.8	144.8	99,999-50,000
1,450.9	1,425.0	1,267.6	962.1	699.5	501.3	471.0	49,999-20,000
686.1	666.0	526.3	471.3	350.9	350.6	175.3	19,999-10,000
640.5	622.8	631.8	547.5	419.7	345.1	309.8	9,999-2,000
607.9	589.3	539.2	510.4	421.6	358.5	341.9	יישובים כפריים
241.0	232.7	189.8	165.4	140.8	125.1	120.6	מושב
		16.6	13.4	9.1	5.5	4.0	מושב
117.7	116.4	115.3	118.9	115.5	89.7	77.1	קיבוצים
11.5	11.4	11.8	12.4	13.3	9.4	6.0	יישובים מוסדיים
88.0	84.5	72.1	55.0	7.8	-	-	יישובים קהילתיים
87.5	84.7	75.5	94.0	94.9	81.7	101.0	אחרים
61.5	59.7	58.1	51.3	40.2	47.2	33.2	גרים מחוץ ליישוב
6,990.7	6,869.5	6,369.3	5,612.3	4,037.7	3,147.6	2,179.4	סך הכול

לוח ט 6 :

אוכלוסיית ישראל לפי צורת יישוב בשנים 1961-2005 (באחוזים)

2005	2004	2000	1995	1983	1972	1961	
91.3	91.4	91.5	90.9	89.6	88.6	84.2	יישובים עירוניים
22.6	22.7	23.3	21.6	24.3	28.5	33.8	+200,000
10.3	10.3	10.3	10.7	10.6	10.0	7.7	ירושלים
5.4	5.4	5.6	6.2	8.1	11.6	17.7	תל אביב-יפו
3.8	3.9	4.2	4.6	5.6	7.0	8.4	חיפה
20.2	20.3	19.5	23.3	20.3	6.9	-	199,999-100,000
8.7	8.8	10.5	10.7	8.6	15.1	6.6	99,999-50,000
20.7	20.7	19.9	17.1	17.3	15.9	21.6	49,999-20,000
9.8	9.7	8.3	8.4	8.7	11.1	8.0	19,999-10,000
9.1	9.1	9.9	9.8	10.4	11.0	14.2	9,999-2,000
8.7	8.6	8.5	9.1	10.4	11.4	15.6	יישובים כפריים
3.4	3.4	3.0	2.9	3.5	4.0	5.5	מושבים
		0.3	0.2	0.2	0.2	0.2	מושבים שיתופיים
1.7	1.7	1.8	2.1	2.9	2.8	3.5	קיבוצים
0.1	0.2	0.2	0.2	0.3	0.3	0.3	יישובים מוסדיים
1.2	1.2	1.1	1.0	0.2	-	-	יישובים קהילתיים
1.2	1.2	1.2	1.7	2.3	2.6	4.6	אחרים
0.8	0.9	0.9	0.9	1.0	1.5	1.5	מחוץ ליישוב
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכול

מלבד השינוי המספרי השתנה גם אופיו של המגזר הכפרי. הביטוי הבולט של מגמה זו הוא הופעתם וגידולם המהיר של יישובים קהילתיים, ובמידה מצומצמת יותר ה"הרחבות" במושבים – אשר כבר משתקפות בחלקם היחסי באוכלוסייה הכפרית.

לוח ט 7:

אוכלוסיית היישובים הכפריים בשנים 1961–2005 (באחוזים)

2005	2004	2000	1995	1983	1972	1961	
*39.6 {	*39.4 {	35.2	32.4	33.4	34.9	35.3	מושבים
		3.1	2.6	2.2	1.5	1.2	מושבים שיתופיים
19.3	19.7	21.4	23.3	27.4	25.0	22.6	קיבוצים
1.9	1.9	2.2	2.4	3.2	2.6	1.8	יישובים מוסדיים
14.4	14.3	13.4	10.8	1.9	-	-	יישובים קהילתיים
14.4	14.3	14.0	18.4	22.5	22.8	29.5	אחרים
10.1	10.1	10.7	10.1	9.5	13.2	9.7	מחוץ ליישוב
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכול

* במושבים ומושבים שיתופיים

לוח ט 8 :

אוכלוסיית המרחב הכפרי לפי גיל (ממוצע 2005)

סך-הכול	מחוץ ליישובים	יישובים אחרים	יישובים קהילתיים	קיבוצים	מושבים שיתופיים	מושבים	
68,900	13,100	9,700	11,800	8,500	1,900	22,400	4-0
126,400	19,300	20,000	21,500	18,300	4,100	39,400	14-5
60,600	5,700	9,100	8,500	10,500	2,300	18,700	19-15
48,400	4,500	6,700	7,200	10,600	1,700	15,700	24-20
43,800	4,100	5,800	5,600	9,900	1,300	15,800	29-25
40,400	3,800	5,500	5,600	6,800	1,200	16,700	34-30
74,100	5,500	11,100	12,100	11,900	2,000	29,700	44-35
63,400	2,200	9,000	9,400	13,600	2,300	25,700	54-45
39,800	1,200	4,900	3,500	12,400	1,100	16,200	64-55
21,800	600	2,500	1,000	7,000	600	9,800	74-65
18,700	500	1,700	500	7,500	1,200	7,200	+75
606,300	60,600	86,000	86,600	117,000	19,700	217,300	סה"כ
25.0	13.6	22.9	21.0	30.4	25.3	29.1	חציון

לוח ט 9 :

אוכלוסיית המרחב הכפרי לפי גיל (באחוזים) (ממוצע 2005)

סך-הכול	מחוץ ליישובים	יישובים אחרים	יישובים קהילתיים	קיבוצים	מושבנים שיתופיים	מושבנים	
11.4	21.6	11.3	13.6	7.3	9.6	10.3	4-0
20.8	31.8	23.2	24.8	15.6	20.8	18.1	14-5
10.0	9.4	10.6	9.8	9.0	11.7	8.6	19-15
8.0	7.4	7.8	8.3	9.0	8.6	7.2	24-20
7.2	6.7	6.7	6.5	8.5	6.6	7.3	29-25
6.6	6.3	6.4	6.5	5.8	6.1	7.7	34-30
12.2	9.1	12.9	14.0	10.2	10.1	13.6	44-35
10.4	3.6	10.5	10.8	11.6	11.7	11.8	54-45
6.5	2.0	5.7	4.0	10.6	5.6	7.4	64-55
3.6	1.0	2.9	1.1	6.0	3.0	4.5	74-65
3.1	8.2	2.0	0.6	6.4	6.0	3.3	+75
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סה"כ

המועצות האזוריות

בשונה מהמקובל במרבית הארצות, היישובים הכפריים בישראל מאורגנים במערכת שלטונית נפרדת מן הערים, "המועצות האזוריות". המועצות האזוריות הן רשות מקומית המורכבת משני רבדים שלטוניים, רובד מקומי ורובד אזורי. דואליות שאף מייחדת את אופן עבודתן ונושאי פעילותן של המועצות האזוריות.

שנים רבות היה המבנה הארגוני של הכפר מגזרי ופדרטיבי ברמה הארצית: תנועת המושבים והתנועות הקיבוציות על פי תפיסתן האידיאולוגית, שהיו מאוגדות ב"ברית התנועה הקיבוצית" לביצוע פעילויות משותפות. ארגוני-העל התנועתיים סיפקו שירותים רבים ליישובים וגם הכתיבו אורח חיים לקהילות שלהם. בתחום הכלכלי מקיימים הקיבוצים שותפויות אזוריות המאפשרות שיתוף פעולה בין קיבוצים השייכים לתנועות שונות (שמרביתן התאחדו בינתיים). אמנם מדובר ביישובים קרובים גיאוגרפית, אך הגדרת "האזור" אינה חופפת את זו של המועצות האזוריות. יתר על כן, גם בין ההתארגנויות הכלכליות העיקריות, ארגוני הקניות והמפעלים האזוריים אין חפיפה מלאה (ראו תיאור ב"מידע ומספרים", 2002).

במקביל למשבר שפקד את ההתיישבות העובדת (וכל המגזר היצרני) באמצע שנות השמונים של המאה העשרים והיחלשותן של תנועות ההתיישבות, שמוטטה את מערכות התמך המסורתיות של הקיבוצים, הלך והתחזק מעמדן של המועצות האזוריות. בשנים האחרונות גוברת האחריות של המועצה האזורית לפעולות בתחומים כגון חינוך, תרבות, דאגה לקשישים וכד' שקודם היו באחריות היישוב ונתמכו על-ידי התנועות המאגדות את סוגי היישובים השונים (מושבים, קיבוצים). חלק הולך וגדל מהפעילויות נהפך לאזורי משותף.

התפלגות יישובי המועצות האזוריות שיש בהן קיבוצים (2004)

מועצה אזורית	מושבים	מושבים שיתופיים	קיבוצים	יישובים קהילתיים	יישובים אחרים ⁽¹⁾	יישובים אחרים ⁽²⁾	סך הכול
אשכול	13		13		2		28
באר טוביה	18	1	1		2		23
בני שמעון	14		8	2			14
בקעת בית שאן	5		16	1			22
ברנר	3		2		1		6
גולן	12	5	10	4			31
גוש עציון			3	10			14
גזר	15		6		3		25
גן רווה	6		1				8
דרום השרון	15	1	7	1	4		30
הגלבע	13	1	8	1	3	4	32
הגליל העליון			29				29
הגליל התחתון	8	1	3	2	1		18
זבולון	1		5		2	1	13
חבל אילות			10	1			11
חבל יבנה	2	2	1				7
חבל מודיעין	17	1	1	2	1		24
חוף אשקלון	9	2	5		2		19
חוף הכרמל	9	2	8	1		1	26
חוף השרון	6		5		2		13
יואב	3		8		1	1	14
מגידו	2		9		2		13
מגילות ים המלח	1		4				5
מטה אשר	7	2	18	2		2	32
מטה יהודה	37	4	8	1	4	2	63
מנשה	6	1	10		3		22
מרום הגליל	15	1	1	3	1		23
משגב	2	2	3	18	1	5	31
נחל שורק	2	1	1		1		5
עמק הירדן	1		16		4		21
עמק חפר	27		9		3		42
עמק יזרעאל	12	1	15	7	1	2	38
ערבות הירדן	13	2	2	1			18
רמת הנגב	2		5	1	1		10
שדות נגב	12		2		2		16
שער הנגב	1		10				11
שפיר	9	1	1		2		14
תמר	2	1	1		1		5

(1) יהודים

(2) אחרים

לוח ט 11:

התפלגות אוכלוסיית המועצות האזוריות לפי סוג יישוב (2004)

מועצה אזורית	מושבים *	מושבים שיתופיים	קיבוצים	יישובים קהילתיים	יישובים אחרים ⁽¹⁾	יישובים אחרים ⁽²⁾	סך הכול
אשכול	33.6		57.2		9.3		
באר טוביה	84.1	3.8	3.2		7.2		
בני שמעון	29.1		65.7	5.2			
בקעת בית שאן	19.5		76.4	4.2			
ברנר	60.1		34.0		5.9		
גולן	37.4	15.9	20.8	25.9			
גוש עציון			9.0	62.7			
גזר	52.9		19.5		15.5		
גן רווה	82.4		9.0				
דרום השרון	50.8	1.1	14.6	5.3	12.6		
הגלבוע	21.1	2.9	20.4		4.5	25.8	
הגליל העליון			100.0				
הגליל התחתון	38.8	4.4	14.1	11.0	1.8		
זבולון	5.7		30.2		9.7	2.8	
חבל אילות			96.0	4.0			
חבל יבנה	33.6	20.7	24.3				
חבל מודיעין	75.3	1.6	2.5	2.9	0.8		
חוף אשקלון	60.6	3.9	22.2		9.7		
חוף הכרמל	24.5	5.3	20.8	2.3		0.3	
חוף השרון	54.3		36.1		9.5		
יואב	29.6		58.0		8.5	1.8	
מגידו	18.8		65.8		15.4		
מגילות ים המלח	19.5		80.5				
מטה אשר	19.8	6.9	49.2	4.7		6.7	
מטה יהודה	57.6	3.5	9.6	1.2	6.7	7.7	
מנשה	31.3	1.8	34.9			20.9	
מרום הגליל	61.2	3.3	2.3	10.1	7.1	16.0	
משגב	6.4	3.6	4.3	60.3	1.1	24.4	
נחל שורק	54.2	14.4	16.4		14.9		
עמק הירדן	2.2		74.6		23.2		
עמק חפר	59.4		15.9		4.9		
עמק יזרעאל	25.2	1.2	29.6	39.4	0.8	3.7	
ערבות הירדן	68.9	20.5	6.8	3.7			
רמת הנגב	10.0		55.9	6.4	23.8		
שדות נגב	55.0		13.7		31.4		
שער הנגב	9.5		90.5				
שפיר	42.7	6.1	6.1		11.9		
תמר	33.9	5.1	52.8		8.2		

(1) יהודים

(2) אחרים

קהילות תחת אש

ביולי-אוגוסט 2006, במשך 46 ימים נחתו על יישובי הצפון מעל שלושת אלפים טילים ורקטות, על ערים גדולות וקטנות, מושבים, קיבוצים ויישובים קהילתיים וכפרים בהם מתגוררים ערבים ודרוזים. אנשים נהרגו ונפצעו, בתים נהרסו ורכוש רב נפגע. אירוע זה היה אחד המשבריים ביותר בתולדות יישובי הצפון בעשורים האחרונים. ההפגזות לא הבחינו בין סוגי יישובים והאוכלוסייה הגרה בהם, אך אופי ההתארגנות והעזרה ההדדית הייתה טובה יותר בקיבוצים. מלבד ההתארגנות העצמית של הקיבוצים שהיו תחת אש, יש מקום לציין את העזרה שהגישה התנועה הקיבוצית – הגופים המרכזיים וקיבוצים שמחוץ לאזור הקרבות – לקיבוצים וגם לאוכלוסיות אחרות בצפון. עזרה זאת לא זכתה לפרסום בתקשורת ולכן מוצגים כאן שני דיווחים שנמסרו למועצת התנועה, אחרי המלחמה. אלה נותנים תמונה, ולו חלקית, של פעילויות הקיבוצים למען האוכלוסייה בזמן המלחמה.

המטה התנועתי / דברי סיכום במועצת התנועה הקיבוצית

במשך כל תקופת המלחמה התקיימה ברחבי התנועה הקיבוצית מערכת רחבה של עזרה הדדית, היוזמות פרטיות והתקשרויות בין קיבוצים והיה המטה התנועתי אשר ריכז לא מעט מהחיבורים בין קיבוצים ופעילות התנדבותית.

התנועה עסקה בזמן המלחמה בשני ערוצים עיקריים:

1. באיתור קיבוצים לאירוח ילדים, נוער ומשפחות מקיבוצי הצפון וסיוע בנושאים משקיים נקודתיים.
2. סיוע בערי הצפון.

היינו כתובת למחלקות רווחה בערים וביישובים, שיתפנו פעולה עם נציגי משרד ראש הממשלה בקריית שמונה ובקריית, וכן עם הסוכנות.

באירוח קבוצות של ילדים ונוער עסק עמוס כרמל ממחלקת החינוך. כ-90 קבוצות פנו אלינו. כ-60 קבוצות מהקיבוצים ו-30 מערי הצפון להם מצאנו מענה ב-43 קיבוצים. רוב הקיבוצים ארחו יותר מקבוצה אחת בו זמנית. עמוס שפעל בחריצות ובשקט היה מתקשר אלי בשעות של מצוקה, כשאזלו מקומות האירוח והלחץ גבר ואז היה שואל וקובע – נכון שעניי עירנו קודמים? וזה היה נכון בכפוף לסרגל ערכי שקבענו תוך כדי העבודה. במקום גבוה בסדר העדיפות היו קבוצות של נוער בסיכון וילדים אוטיסטים. קודם כל החלשים בחברה.

באירוח המשפחות עסקה מחלקת הביטחון של התנועה, יענק'לה קירש שהתחיל במלאכה, אירית בר נתן שהצטרפה ושירי סלנט שעסקה בכך רוב הזמן, מהבוקר ועד שעות הערב המאוחרות 7 ימים בשבוע. כשהתחילו להגיע בשורות האיוב על נפילת הבנים נאלצנו לשחררם מכל עיסוק ולעניין נרתמה יעל אייזנר ממחלקת הבריאות וכך עבר המקל יחד עם רשימות ארוכות מאחד לשנייה ולא היה רגע של חוסר טיפול.

קיבלנו כ-4700 פניות של משפחות מתוכם נמצאו רלוונטיים כ-2500 והצלחנו למצוא פתרון לכ-1600 משפחות. כלומר, רק דרך הערוץ הזה הגיעו ל-44 קיבוצים כ-4800 נפש. גם במשפחות הפעלנו סרגל ערכי ובראשו, מלבד חברי קיבוץ, היו משפחות עם מצבים מיוחדים של מחלה כמו משפחה של צד"לניקים עם בן חולה סרטן, עוד בסדר העדיפויות היו נכים בעלי מוגבלות פיזית או נפשית ומשפחות חד הוריות ככל שיכולנו לעזור.

סיוע לערי הצפון – הנרי אלקסלסי פעל בעיקר עבור אוכלוסיות בערים, בחלוקת מזון ומצרכים שונים שנתרמו ע"י עמותות וע"י קיבוצים שתרמו לדבריו ביד נדיבה. הערכה היא שנתרמו וחולקו כ-10 טון מוצרים במהלך המלחמה.

אמץ מקלט, יוזמה של חברים מעין השופט אליה הצטרפו קיבוצים נוספים בעידודו שאימצו מקלטים בעכו, טבריה, נהרייה ועוד.

תאו קמינר, מולי ויואל מרשק מאגף המשימות סייעו בעכו, צפת ובעיקר בקריית שמונה בחלוקת מזון, טיפול במקלטים וטיפול באנשים שנשארו מאחור, בגיוס מתנדבים להפעלות שונות ובגיוס חשמלאים וציוד להתקנת תאורה בכ-150 מקלטים ועוד.

דוברות – אביב לשם דובר התנועה חשף את התנועה הקיבוצית והתנהלותה בזמן המלחמה ויצר ערוצים רבים בכל אמצעי התקשורת שהביאו את סיפורי הקיבוצים והתנועה בהיקף ובאופן בולט.

רזי יהל מאגף הכלכלה סייע בנושאים נקודתיים בתחום החקלאי.

פאולה מהתרבות, אבי אהרונסון מנהל מחלקת החינוך, עמרי כנען רכז הרכזים פעלו במטה ובשטח על פי הצורך ועד כאן בצמצום רב תאור העשייה.

בגלל סדר היום העמוס של מחלקת הביטחון לא עשינו עדיין סיכום מסודר עם מסקנות ותובנות אבל אשתף אתכם בשתי תובנות מרכזיות שבלטו מזווית ראייתי בתקופה זו:

1. הבדל בולט בין חבר הקיבוץ בצפון לשכנו בעיר היה בכך שלחבר שלנו הייתה כתובת. כתובת בקיבוץ, באזור ובתנועה. החברים בקיבוצים שהיו תחת הפגזות עברו ימים קשים, אך הם לא היו אבודים. להפך הייתה תמיכה ודאגה לאוכלוסיות ולצרכים בעת הזאת.
2. כמו תמיד, האנשים שעשו את העבודה הם אלה שעשו את ההבדל. הם הפכו כתובת לבקשות, היו אוזן קשבת לקשיים ותסכולים ובעשייה שלהם הצליחו לא מעט להקל ולעזור.

אסיים בתודה:

למזכירי וחברי הקיבוצים שגילו חברות ואכפתיות שעשו את כל מפעל האירוח וההתנדבות הזה לאפשרי.

רבקה וילנד

אגף המשימות **סיוע בהתנדבות חברי קיבוצים בתקופת המלחמה (נכון ל-30/7/06)**

הסיוע ניתן במסגרת המטה התנועתי שבאחריות אגף החברה בראשותה של רבקה וילנד והמטה לחקלאות שבאחריות רזי יהל. – להלן תחומי הפעילות צוות האגף בשבוע האחרון:

מולי – אחראי לסיוע בקריית שמונה. על פי פניית משרד רה"מ יומיום יוצאים 10 חברי קיבוצים עם 5 כלי רכב ומחלקים אוכל למקלטים שם נמצאים בעיקר קשישים, ומבצעים סיורים בשכונות הנטושות למניעת ביזה, חלוקת ערכות חינוך וליווי מורות חיילות.

תאו – מפעיל מסגרת דומה בעיר עכו, על פי פניית משרד רה"מ, ומבצע גם הפעלות ליושבי המקלטים. ובנוסף פועל ביחד עם הצופים למציאת אתרים חלופיים לחודש ימים לגרעיני "צבר" שהיו מיועדים לסאסא, יראון וכפר הנשיא. תודה למשה פאול ראש המועצה האזורית בני שמעון שנענה לפנייתנו וסידר את קיבוץ כרמים והמוסד החינוכי "מבואות הנגב" ותודה לעידו ארגמן מנהל המוסד החינוכי.

הנרי – עוסק בגיוס מזון מהקיבוצים לאוכלוסיות החלשות בעיר, בקישור עם הסוכנות על פרויקט קייטנות עם תנועות הנוער והצמדת מקלטים ליישובי העורף.

אנה, אילה ויואל – מפעילים מערך התנדבות לקטיף נשירים על פי פניית קיבוצי הצפון בכפוף לאישורי הצבא. המערך מושתת על מתנדבי פירוק החממות מגוש עציון וירושלים, חברי קיבוצים ואזרחים שאיכפת להם, עד כה נענו לקריאה כ-300 מתנדבים.

העיר צפת – נכנסה גם למסגרת המשימות. 10 חברי קיבוץ עוברים בין המקלטים, מתחזקים ומעבירים דיווחים למטה העיר שבאחריות רפי פלד.

מורות חיילות – מהנח"ל גויסו לקיבוצי דפנה, פרוד, מורן, עמיעד, טירת צבי לעבודה עם הגילאים הצעירים במקלטים.

יוצאי צד"ל – נציגי האגף התבקשו לסייע לאפרת גיא ביצירת קשר עם אנשי מיליארדר ידוע ובאישורו הוצאו לפני שבוע 80 חברי צד"ל מקריית שמונה לעיר אוהלים ליד ניצנים. חברי בארי (איילת – זוכרים?) עוסקים בהפעלות ובסיוע בשהייתם בניצנים.

ילדי הכפר רג'ר – נציגי אגף המשימות ייצרו קשר עם ראש המועצה פאטלי וקב"ט הכפר נגיים וסגרו על מסלול הידברות ושיחות עם הורים לקבלת אישורים ליציאת הילדים לקייטנות תנועות הנוער בעוד שבוע. – זאת ביוזמת עמירם אפרתי מקיבוץ דן.

קיבוץ אשבל – בביקור של נציגי אגף המשימות והזרם השיתופי עלה בחומרה רבה חוסר כל מבני ביטחון ומיקלוט בקיבוץ. בטיפול מהיר עם עוזר שר הביטחון לענייני התיישבות, יעקב בכר, ראש המועצה שער הנגב, אלון שוסטר ונציגי פיקוד העורף הועברו השבוע חדרי ביטחון ממפלסים וברור חייל לטובת קיבוץ אשבל. – תודה לכו-לם !!

קיבוץ צבעון – בביקור בקיבוץ שליד הגבול התברר שלמרות "הידיעות" הקיבוץ לא ננטש ומתפקד, למעט הנשים והתינוקות הנמצאים בעין חרוד איחוד, קיים מחסור חמור בחיילים חמושים (קיבוץ יחיד שלא קיבל) – העניין טופל.

המשפט הקיבוצי בשנת המשפט 2006

ההקדמה לתקנות נכתבה על-ידי עו"ד ונוטריון אמיר גנז, מהמחלקה המשפטית של התנועה הקיבוצית.

ערבות הדדית בקיבוץ מתחדש

ביום 19.01.2006 נכנסו לתוקף שורה של תקנות מכוח פקודת האגודות השיתופיות אשר נודעו בשם המקובל "תקנות הסיווג" ואף אנו נכנה אותן בשם זה. תקנות אלה הותקנו לאחר שממשלת ישראל אימצה את מסקנות ועדת בן רפאל.

תקנות הסיווג כוללת תיקונים לתקנות האגודות השיתופיות (סוגי אגודות), התשנ"ו-1995 (להלן – "תקנות סוגי אגודות") ולתקנות האגודות השיתופיות (ייסוד), התשל"ו-1976 (להלן – "תקנות ייסוד") וכן ארבע תקנות מקוריות הלא הן:

1. תקנות האגודות השיתופיות (ערבות הדדית בקיבוץ מתחדש), התשס"ו-2005 (להלן – "תקנות ערבות הדדית").
2. תקנות האגודות השיתופיות (שיוך אמצעי ייצור בקיבוץ מתחדש), התשס"ו-2005 (להלן – "תקנות אמצעי ייצור").
3. תקנות האגודות השיתופיות (שיוך דירות בקיבוץ מתחדש), התשס"ו-2005 (להלן – "תקנות שיוך דירות").
4. תקנות האגודות השיתופיות (יישוב סכסוכים בקיבוץ), התשס"ו-2005 (להלן – "תקנות יישוב סכסוכים").

בתקנות סוגי אגודות יוחדה הגדרת הקיבוץ הקודמת לקיבוץ השיתופי, והוספו הגדרות מיוחדות לקיבוץ המתחדש והעירוני. קיבוץ מתחדש לענין תקנות אלה הוא קיבוץ שבתקנונו הוראה באחד או יותר מהעניינים הבאים: חלוקת תקציבים דיפרנציאלית, שיוך דירות ושיוך אמצעי ייצור.

תקנות אמצעי ייצור ושיוך דירות קבעו הוראות כלליות לעניינים הנדונים בהם תוך קביעה כי הן נסוגות מפני הוראות שיוחדו לעניינים אלה בתקנון הקיבוץ ובלבד שהשיוך יהיה על חשבון דמי העזיבה המגיעים לחבר.

תקנות יישוב סכסוכים, בשונה מיתר התקנות שפורטו, חלות על כל סוגי הקיבוץ ועוסקות בעיקר בשאלת הנשיאה בהוצאות יישוב הסכסוך בין החבר לקיבוץ.

הלז של תקנות הסיווג הינו, ללא ספק, תקנות הערבות ההדדית. תקנות אלה, בשונה מתקנות אמצעי ייצור ושיוך דירות, הינן קוגנטיות. לאמור, הן מחייבות את הקיבוץ וגוברות על האמור בתקנונו ככל שהוא עומד בניגוד להם.

- תקנות הערבות ההדדית מתייחסות לשלושה סוגי חברים :
- א. חברים בגיל העבודה ;
  - ב. חברים בגיל פרישה ;
  - ג. חברים בעצמאות כלכלית ;

א. חברים בגיל העבודה

התקנות מורות כי על הקיבוץ להשלים הספקת צרכי חברים אלה כך שערכם הכולל לא יפחת משכר המינימום כפי שיהיה מעת לעת. בנוסף זכאית משפחה אשר יש לה ילדים לתוספת בגין כל ילד ומשפחה שבה הורה יחיד להגדלת התוספת לילדים. להלן טבלת הדגמה :

משפחה חד הורית	משפחה זוגית	
₪ 3,585	₪ 3,585	יחיד
—	₪ 7,170	זוג
₪ 1,792	₪ 1,195	תוספת ילד עד גיל 4
₪ 1,344	₪ 896	תוספת ילד מעל גיל 4

לצורך השלמת הכנסתו של חבר שהכנסתו אינה עולה כדי הסכומים המפורטים לעיל רשאי הקיבוץ להביא בחשבון כל הכנסה או נכס של החבר ובן זוגו, לרבות בן זוג שאינו חבר קיבוץ, אך למעט קצבאות יעודיות לנכים.

החבר יהיה זכאי להשלמת הספקת צרכיו רק לאחר שפנה לרשויות הקיבוץ ועמד ביתר התנאים המפורטים בתקנות לרבות מיצוי כוח עבודתו וקבלת הכנסה מנכסים המצויים ברשותו, מבן זוג או בן זוג לשעבר וממוסדות המדינה.

המונח מיצוי כוח העבודה יהיה, כמובן, זקוק לפירוש בכל מקרה בהתאם לנסיבותיו, אך נראה כי יש בו כדי לחייב חבר, הפונה להשלמת הכנסתו, לעבוד בכל תעסוקה שתוצע לו ע"י הקיבוץ, ככל שאינה עולה על יכולותיו.

ב. חברים בגיל פרישה

גיל פרישה מוגדר בתקנות כגיל פרישה חובה על פי סעיף 4 לחוק גיל פרישה, התשס"ד-2004 דהיינו גיל 67 שנים. החל בגיל זה זכאי החבר להבטחת הספקת צרכיו בערך כולל שלא יפחת מהקצבה המלאה הקבועה בכללים לעניין זכויות חבר יוצא או מוצא מקיבוץ ובצירוף תוספת ילדים, במידת הצורך, כאשר לסכום זה תתווסף קצבת הזקנה המשתלמת לחבר מהמוסד לביטוח לאומי. כמו כן אין להפחית מזכויות אלה כל הכנסה של החבר למעט הכנסות בעלות אופי פנסיוני. לאמור התקנות מכירות בזכות כל חבר להכנסה פנסיונית שאינה מותנית בהכנסותיו האחרות.

ג. חבר בעצמאות כלכלית

היקף זכויותיו וחובותיו של חבר כזה תהיינה נעוצות בהסכם בינו לבין הקיבוץ.

בנוסף לאמור לעיל יהיו החברים בגיל העבודה ובגיל פרישה זכאים להספקת צרכיהם המיוחדים וצרכי התלויים בהם. התקנות אינן מכירות במגזר אוכלוסייה בעל צרכים מיוחדים אלא מתייחסות לצרכים אלה עצמם. הספקת הצרכים המיוחדים לחבר יכול שתותנה בהסדרים שונים בינו לבין הקיבוץ.

הקיבוץ יקים ועדת צרכים מיוחדים שתבחן בקשות החברים בתחום זה.

השלמת הספקת צרכי החברים יכול שתעשה בכסף, בשווה כסף או בעין. יש לזכור כי לא כל מתן שירות או מוצר לחבר יחשב להספקה בעין. כך למשל הספקת מוצר ציבורי לא תכלול במסגרת זו, ככלל מומלץ להמעיט בשימוש בדרך זו להספקת צרכים.

קיבוץ שמצבו הכלכלי אינו מאפשר לו אספקת הצרכים ברמה הנקובה בתקנות רשאי לפנות לרשם האגודות השיתופיות על מנת שיאשר לו הפחתה לתקופה שתקבע.

הוראות בדבר היקף הערבות ההדדית יקבעו בתקנון הקיבוץ הרוב הנדרש לקביעתם הוא שלושה רבעים מהמצביעים באסיפה או שישים אחוז באסיפה נדחית וזאת אף אם נקבע אחרת בתקנון הקיבוץ.

להלן פרוט חלקי של התקנות:

תקנות האגודות השיתופיות (ערבות הדדית בקיבוץ מתחדש), התש"ו-2005

1. בתקנות אלה –

”בן זוג” – אדם הנשוי לחבר או המנהל עמו משק בית משותף;

”גיל פרישה” – גיל פרישת חובה כקבוע בסעיף 4 לחוק גיל פרישה, התשס”ד-2004.

”הורה יחיד” – כהגדרתו בחוק משפחות חד-הוריות, התשנ”ב-1992.

”הכנסות” – תקבולים שחבר הקיבוץ מקבל או זכאי לקבל מכל מקור שהוא, ובכלל זה תקבולים בעד עבודה, רנטות וגמלאות;

”חבר” – מי שהתקבל כחבר בקיבוץ, למעט כחבר בעצמאות כלכלית;

”חבר בגיל עבודה” – חבר שטרם הגיע לגיל פרישה;

”חבר בגיל פרישה” – חבר שהגיע לגיל פרישה;

”חבר בעצמאות כלכלית” – חבר שמתקיים בו האמור בתקנה 10

”נכסי חבר” – לרבות מקרקעין, מיטלטלין, כספים, וכל זכות לקבלת נכס מכל סוג, וכן זכויות וטובות הנאה מכל סוג, לרבות זכות תביעה, למעט מיטלטלין שאינם ניתנים לעיקול לפי חוק ההוצאה לפועל, התשכ”ז-1967, למעט זכות החזקה במקרקעין המשמשים למגורי החבר או התלויים בו, לפי הענין, ולא לשם השתכרות או רווח;

”צרכים מיוחדים” – צרכים של חברים שהם ייחודיים בתחומי הבריאות, הסיעוד והחינוך, ולגבי חברים שיש להם תלויים – גם הצרכים הייחודיים של התלויים בהם וצרכי החזקתם וחינוכם של התלויים שהם בגירים;

"קיבוץ" – קיבוץ שסווג כ"קיבוץ מתחדש", בהתאם לתקנות האגודות השיתופיות (סוגי אגודות) התשנ"ו-1995.

"שכר מינימום" – כהגדרתו בחוק שכר מינימום, התשמ"ז-1987.

"תלויים" – כל אחד מאלה:

1. ילדיהם הקטינים של החברים או של מי שנפטרו בעודם חברים;
  2. ילדיהם הבגירים של החברים או של מי שנפטרו בעודם חברים שמוסדות המדינה המטפלים בכך או הקיבוץ הכירו בהם כבעלי צרכים ייחודיים ובלבד שהם גרים בקיבוץ, ובהסכמת הקיבוץ אף מחוץ לתחומו;
  2. וזאת למעט כאלה שבהיותם בגירים ובטרם הפכו לבעלי צרכים ייחודיים ניתקו את חייהם מהקיבוץ והקיבוץ החליט שלא להכיר בהם כ"תלויים";
- (א) הקיבוץ ישלים את הספקת צורכי חבריו שבגיל העבודה באופן הוגן, לפי קריטריונים שוויוניים, בשים לב ליכולת הקיבוץ אך תוך מתן עדיפות לצרכים אלה ובכל מקרה באופן שערכם הכולל לא יפחת משכר המינימום, בכפוף לאמור בתקנות אלה. הגדרות הספקת צורכי החברים בגיל העבודה
- (ב) לערך הכולל הקבוע בתקנת משנה (א) ייוסף, בעד כל ילד קטין שנמצא בחזקתו של החבר סכום כמפורט להלן:
- (1) בעד ילד שטרם מלאו לו 4 שנים – שליש משכר המינימום, ובעד ילד בגיל 4 שנים ומעלה – רבע משכר המינימום, ובלבד שבעד כל ילד יעביר הקיבוץ סכום זה לחבר אחד בלבד;
  - (2) בעד ילדיו של הורה יחיד יוגדלו השיעורים שבפסקה (1) ב-50%.
  - (3) בעד ילד שרק אחד מהוריו חבר, זכאי ההורה החבר רק למחצית מהשיעורים הקבועים בפסקה (1).
- (ג) לצורך השלמת הסכומים כאמור בתקנות משנה (א) ו-(ב), רשאי הקיבוץ להביא בחשבון כל הכנסה או נכס של החבר או של בן זוגו, למעט קצבאות ייעודיות לנכים שנועדו לספק צרכים ייחודיים של החבר כגון: קצבת ניידות, שירותים מיוחדים, וכיוצא באלה.
- (ד) השלמת הספקת צורכי חבר בגיל העבודה תהא מותנית בכל אלה:
- (1) החבר פנה לרשויות המתאימות בקיבוץ לשם השלמת הספקת צרכיו כאמור;
  - (2) החבר מקיים את התחייבויותיו לקיבוץ ואת הוראות התקנון;
  - (3) החבר ממצה את יכולת השתכרותו ומקיים את חובת עבודתו;
  - (4) החבר ממצה את זכויותיו לקבלת כל הכנסה או נכס, לרבות כלפי צדדים שלישיים, כגון בן זוג, בן זוג לשעבר, המדינה, ביטוח לאומי וכיוצא באלה;
  - (5) החבר גילה גילוי נאות של כל ההכנסות והנכסים שלו ושל בן זוגו ונמצא שאין באלה כדי לכסות את צרכיו בערך הכולל הקבוע בתקנת משנה (א);

(6) החבר העביר לקופת הקיבוץ את שכר עבודתו זולת אם החליט הקיבוץ שהחבר אינו נדרש להעביר את שכר עבודתו או חלק ממנו לקיבוץ.

3. (א) הקיבוץ יבטיח את הספקת צורכי חבריו שבגיל פרישה באופן שערכם הכולל לא יפחת מגובה הקצבה המלאה הקבועה בדין החל לענין זכויות חבר יוצא או מוצא מקיבוץ.

(ב) לצורך הבטחת הספקת הצרכים כאמור בתקנת משנה (א), יהא הקיבוץ חייב להפריש או לייחד מקורות לענין זה בעדיפות על פני שיוך נכסי הקיבוץ לחברים, או במסגרת שיוך כזה.

(ג) לערך הכולל הקבוע בתקנת משנה (א) ייוסף, בעד כל ילד קטין הנמצא בחזקתו של החבר סכום כמפורט להלן:

(1) בעד ילד שטרם מלאו לו 4 שנים – שליש משכר המינימום, ובעד ילד בגיל 4 שנים ומעלה – רבע משכר המינימום, ובלבד שבעד כל ילד יעביר הקיבוץ סכום זה לחבר אחד בלבד;

(2) בעד ילדיו של הורה יחיד יוגדלו השיעורים שבפסקה (1) ב-50%.

(3) בעד ילד שרק אחד מהוריו חבר, זכאי ההורה החבר רק למחצית מהשיעורים הקבועים בפסקה (1)

(ד) הקיבוץ רשאי לנכות מהסכומים הקבועים בתקנות משנה (א) ו-(ג) כל סכום שנצבר על שם החבר או שהוא זכאי לו או שהוא מקבל כגמלה או כתשלום אחר בעל אופי פנסיוני ולמעט קצבאות הביטוח הלאומי.

(ה) הבטחת הספקת המחיה של חבר בגיל הפרישה יכול שתתנה בגילוי נאות של הסכומים האמורים בתקנת משנה (ד).

4. (א) קיבוץ יספק את הצרכים המיוחדים של החברים ושל התלויים בהם, בשים לב להיקף הצרכים המיוחדים וליכולת הקיבוץ אך תוך מתן עדיפות גבוהה לצרכים אלה.

(ב) הספקת הצרכים המיוחדים לחבר ולתלויים בו יכול שתתנה בהסדרים שיקבע הקיבוץ לגבי שימוש בהכנסות ובנכסים של החבר ושל התלויים בו או שעבודם לטובת הקיבוץ כנגד הספקת הצרכים המיוחדים, ולרבות גילוי נאות לענין זה, וכן רשאי הקיבוץ להביא בחשבון תקבולים, או שירותים אחרים שבעלי הצרכים המיוחדים זכאים להם שלא מהקיבוץ, בשל היותם בעלי צרכים מיוחדים ומיועדים לצרכיהם המיוחדים, והכל בלבד שתובטח להם זכות דיור עד אריכות ימיהם.

(ג) לצורך הבטחת הספקת הצרכים המיוחדים, הקיבוץ חייב להפריש או לייחד מקורות לענין זה בעדיפות על פני שיוך נכסי הקיבוץ לחברים, או במסגרת שיוך כזה.

5. השלמת הספקת צורכי החברים או הספקתם או הספקת הצרכים המיוחדים יכול שתיעשה בין בכסף, בין בשווה כסף ובין בעין, בהתאם להחלטות שהקיבוץ יקבל, דרך כלל או לסוגי צריכה שונים.

6. (א) בלי לגרוע מחובת הקיבוץ לספק את הצרכים המיוחדים כאמור בתקנות אלה, יקים הקיבוץ ועדת צרכים מיוחדים שתדון בבקשות של חברים להכרה בצרכיהם המיוחדים ובהיקף הספקתם וכן בטענות של חברים שהספקת צרכיהם המיוחדים הותנתה כאמור בתקנה 4 (ב).

(ב) לצורך קבלת החלטותיה רשאית הוועדה להזמין חוות דעת של רופא תעסוקתי ושל כל גורם מקצועי שחוות דעתו תיראה לה נחוצה בנסיבות הענין.

7. (א) קיבוץ שמחמת מצב כלכלי חמור אינו מסוגל לעמוד בחובתו לספק או להשלים לחבריו את הצרכים ואת הצרכים המיוחדים בהתאם לתקנות אלה, רשאי להגיש לרשם בקשה מפורטת, להפחתת הסכומים והשיעורים הקבועים בתקנות אלה, הנתמכת בחוות דעת של גורם מקצועי.

(ב) נוכח הרשם, לאחר חקירה לפי סעיף 43 לפקודה או בדיקה לפי סעיף 44 לפקודה, כי אין הקיבוץ מסוגל לעמוד בחובתו לספק או להשלים לחבריו את הצרכים ואת הצרכים המיוחדים על פי תקנות אלה, רשאי הוא לאשר הפחתה של השיעורים הקבועים בתקנות אלה לתקופה שיקבע, לפי שיקול דעתו, ובלבד שהפגיעה בהספקת הצרכים והצרכים המיוחדים או השלמתם תהיה מזערית, ככל הניתן; הפחתת שיעורים כאמור תיעשה לפי הסדר שלהלן:

(1) הפחתת שיעורי הצרכים לחברים בגיל עבודה;

(2) הפחתת שיעורי הצרכים המיוחדים;

(3) הפחתת שיעורי הצרכים לחברים בגיל פרישה.

הקיבוץ רשאי להגיש לרשם בקשה להארכת התקופה האמורה בתקנת משנה (ב) במתכונת הקבועה בתקנת משנה (א) והרשם רשאי להאריך את התקופה האמורה.

8. הקיבוץ רשאי לספק את צורכי חבריו והצרכים המיוחדים גם מעבר לקבוע בתקנות אלה.

9. (א) בכפוף להוראות תקנות אלה, הקיבוץ יקבע בתקונו את העקרונות בדבר היקף הערבות ההדדית שהוא מחויב לה על פי תקנות אלה כלפי החברים, ילדיהם והתלויים, וכן עקרונות ההסדרים שיושמו בקיבוץ לצורך עמידה בעקרונות הערבות ההדדית כאמור.

(ב) עקרונות בדבר היקף הערבות ההדדית ייקבעו בהתאם לתקנה 7 לתקנות האגודות השיתופיות (ייסוד) תשל"ו-1976 (להלן – תקנות הייסוד) בשינויים אלה:

(1) בתקנת משנה (ב) (2) לתקנות הייסוד – הרוב הנדרש הוא שלושה רבעים מהמצביעים באסיפה גם אם נקבע בתקנון רוב גדול יותר;

(2) בתקנה 7 (ג) לתקנות הייסוד הרוב הנדרש הוא שישים אחוזים מהקולות שניתנו בהצבעה באסיפה הכללית במקום רוב של שני שלישים הקבוע בתקנה האמורה.

(ג) לחברי הקיבוץ זכות לקבל מידע על היקף הערבות ההדדית שהם או התלויים בהם זכאים לה מכל גורם בקיבוץ הנוגע בדבר.

10. קיבוץ רשאי לקבוע בתקונו הוראה ולפיה –

(1) הוא רשאי לסכם בכתב עם חבר כי החבר יכול שלא למסור את כל הכנסותיו לקיבוץ ובשל כך לא יהיה זכאי לסיפוק צרכיו בידי הקיבוץ, ובלבד שהוא תורם לקיומה של הערבות ההדדית בסכומים ובשיעורים שקבע הקיבוץ (להלן – חבר בעצמאות כלכלית);

(2) הסכומים או השיעורים כאמור בפסקה (1) יכול שיהיו נמוכים יותר מהסכומים או השיעורים שמפרישים חברים שאינם חברים בעצמאות כלכלית, ובלבד שאם נקבע סכום או שיעור נמוך כאמור, לא יהיה החבר זכאי להשתתף בנכסי הקיבוץ או בהכנסותיו, אלא באופן יחסי לשיעור השתתפותו בערבות ההדדית לעומת חברי קיבוץ שאינם חברים בעצמאות כלכלית.

11. (א) קיבוץ המבקש לתקן את תקנונו כך שיסווג כקיבוץ מתחדש יכלול בתקנונו גם הוראות בדבר הערבות ההדדית.
- (ב) בקשה לאישור תיקון תקנון תיתמך בחוות דעת של גורם מקצועי המעידה כי בהיותו קיבוץ מתחדש, יהיה ביכולתו של הקיבוץ לקיים את הוראות תקנות אלה.
12. (א) קיבוץ המבצע שינוי באורחות חייו בנושאים המנויים בתקנה 2(5)ב לתקנות האגודות השיתופיות (סוגי אגודות), התשנ"ו-1995, באופן שניתן לראותו כקיבוץ מתחדש, יעביר את פרטי השינוי לרשם בתוך 30 ימים מיום קבלת ההחלטה באסיפה הכללית של הקיבוץ.
- (ב) הרשם רשאי להורות לקיבוץ כאמור בתקנת משנה (א), לנקוט את כל הפעולות הנדרשות לפי תקנות אלה, וכן לנקוט כל צעד דרוש אחר בהתאם לשיקול דעתו של הרשם.
13. תחילתן של תקנות אלה שלושים ימים מיום פרסומן.

תקנות האגודות השיתופיות (שיוך אמצעי ייצור בקיבוץ מתחדש), התשס"ו-2005

1. בתקנות אלה –
- "אמצעי ייצור" – נכסים יצרניים של הקיבוץ, למעט קרקע, מים ומכסות ייצור ;
- "דמי עזיבה" – דמי העזיבה המגיעים לחבר היוצא או מוצא מהקיבוץ לפי תקנות האגודות השיתופיות (חברות) התשל"ג-1973 ;
- "חבר" – חבר קיבוץ ;
- "מכסות ייצור" – מכסות הייצור שנקבעו לקיבוץ ;
- "קיבוץ" – קיבוץ שסווג כ"קיבוץ מתחדש" בהתאם לתקנות האגודות השיתופיות (סוגי האגודות), התשנ"ו-1995
- "שיוך אמצעי ייצור" – הקניית זכויות באמצעי ייצור של קיבוץ לחבריו ;
- "תקנון" – תקנות הקיבוץ.
2. שיוך אמצעי ייצור בקיבוץ יהיה בהתאם לתקנות אלה זולת אם נקבע אחרת בתקנון, ובלבד שהשיוך יהיה על חשבון דמי העזיבה המגיעים לחבר זולת אם הראה הקיבוץ לרשם מקורות כספיים לשביעות רצון הרשם.
3. שיוך אמצעי ייצור בקיבוץ יתבצע על פי קריטריונים שוויוניים ובאופן שוויוני, תוך התחשבות בוותק החבר, והכל כפי שייקבע בתקנון.
4. הזכאים לשיוך אמצעי ייצור הם החברים במועד קבלת ההחלטה על שיוך אמצעי הייצור באסיפה הכללית, או לאחריו.
5. קיבוץ רשאי לשייך את אמצעי הייצור שלו לחבריו בתנאי שהשליטה באמצעי הייצור לא תועבר לידי החברים ונקבעו בתקנון הוראות המגבילות את הסחירות באמצעי הייצור ששוויכו כדי להבטיח שהשליטה לא תועבר לחברים ; לענין זה, "שליטה" – כהגדרתה בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968.

6. קיבוץ רשאי לקבוע בתקנונו או בהחלטה באסיפה הכללית כי חבר המבקש למכור את זכויותיו באמצעי הייצור, יציע אותן תחילה לקיבוץ או למי שהחליט או לחברים אחרים או לכל גורם אחר, כפי שייקבע בתקנון או באסיפה הכללית כאמור.
7. קיבוץ רשאי לקבוע בתקנונו או בהחלטת אסיפה כללית שיעורי אחזקה מרביים של אמצעי ייצור בידי חבר, בן משפחתו או תאגיד שבשליטתו; בתקנה זאת "בן משפחה" – מי שהקיבוץ קבע בהחלטה של האסיפה כללית כי הוא בן משפחה לענין זה.
8. חבר ששויכו לו זכויות באמצעי ייצור, הניתנות לשעבוד על פי דין, רשאי, בכפוף לכל דין, לשעבדן ובלבד שבהסכם השעבוד תיכלל הוראה ולפיה מימוש השעבוד ייעשה בהתאם להוראות תקנות אלה ולהוראות התקנון.
9. תקנות אלה יחולו על יורש, כונס נכסים ונאמן בפשיטת רגל, כאילו היו החבר בעל הזכויות באמצעי הייצור, לענין הזכות למכור את אמצעי הייצור בלבד, זולת אם היורש או הרוכש מאת הכונס או הנאמן מבקש להתקבל כחבר בקיבוץ לכל דבר וענין.
10. תחילתן של תקנות אלה שלושים ימים מיום פרסומן.

תקנות האגודות השיתופיות (שיוך דירות בקיבוץ מתחדש), התשס"ו-2005

1. בתקנות אלה:
  - "דמי עזיבה" – סכומים המגיעים לחבר היוצא או מוצא מהקיבוץ לפי תקנות האגודות השיתופיות (חברות), התשל"ג-1973;
  - "הרחבה קהילתית" – המקרקעין המכונים "בניה למגורים" בהחלטה 959 של מועצת מקרקעי ישראל וכל מקרקעין שייעודם זהה בהחלטה האמורה או בהחלטה אחרת שתבוא במקומה;
  - "חבר" – חבר קיבוץ;
  - "מחיר שוק" – מחיר שבין קונה מרצון למוכר מרצון;
  - "קיבוץ" – קיבוץ שסווג כ"קיבוץ מתחדש", בהתאם לתקנות האגודות השיתופיות (סוגי האגודות), התשנ"ו-1995;
  - "שיוך דירות" – הסבת זכויות הקיבוץ בבתי המגורים שבקיבוץ לחברים;
  - "תקנון" – תקנות הקיבוץ.
2. שיוך דירות ייעשה לפי תקנות אלה, זולת אם נקבע אחרת בתקנון, ובלבד שקיבוץ לא יתנה על תקנה 5 אלא אם כן הראה לרשם מקורות כספיים לשביעות רצון הרשם; והכל, ככל שהתקנות והתקנון אינם סותרים את החלטות מועצת מקרקעי ישראל.
3. שיוך דירות בקיבוץ יתבצע על פי קריטריונים שוויוניים, תוך התחשבות בוותק החבר, והכל כפי שייקבע בתקנון.
4. הזכאים לשיוך דירות הם החברים במועד קבלת ההחלטה על שיוך הדירות באסיפה הכללית, או לאחריו.

5. הקיבוץ ישייך דירות לחבריו על חשבון דמי העזיבה המגיעים לחבר, בהתאם להסדרים שיקבע הקיבוץ בתקנונו ובהתאם לדין כפי שיהיה מזמן לזמן.
6. קיבוץ רשאי לשייך דירות לחבריו, אם נקבעה בתקנונו אחת מאלה:
- (1) הוראה ולפיה דירה ששויכה לחבר ניתנת להעברה, לאחר השיוך, רק לקיבוץ או לחבר הקיבוץ או למי שאושר לחברות בקיבוץ (להלן – הגבלת סחירות לחבר בלבד);
  - (2) הוראה ולפיה דירה ששויכה לחבר ניתנת להעברה, לאחר השיוך, לקיבוץ, לחבר הקיבוץ, למי שאושר לחברות בקיבוץ או למי שהקיבוץ אישר כחבר באגודה להתיישבות קהילתית שהקיבוץ פעל להקמתה, כאמור בתקנה 8 (להלן – הגבלת סחירות לחבר באגודה להתיישבות קהילתית).
7. קיבוץ שבתקנונו נכללה הוראה בדבר הגבלת הדירה לחבר בלבד, יקצוב בתקנונו את פרק הזמן המרבי לתקופת המועמדות להתקבל לחברות בקיבוץ.
8. קיבוץ שבתקנונו נכללה הוראה בדבר הגבלת סחירות לחבר באגודה להתיישבות קהילתית, יפעל להקמתה של אגודה להתיישבות קהילתית כהגדרתה בתקנות האגודות השיתופיות (סוגי אגודות), התשנ"ו-1995 (להלן – האגודה להתיישבות קהילתית), אם לא הוקמה קודם לכן.
9. חבר ששויכה לו דירה, העוזב קיבוץ, יחולו לגביו הוראות אלה:
- (1) לקיבוץ או למי שהוא קבע, תהיה זכות קדימה לרכוש את הדירה במחיר השוק;
  - (2) לא הודיע הקיבוץ על רצונו לממש את זכותו לפי פסקה (1) בתוך שלושה חודשים מיום שהודיע החבר לקיבוץ על רצונו לעזוב את הקיבוץ, יהא החבר רשאי למכור את הדירה לחבר בקיבוץ;
  - (3) לא מצא החבר רוכש שהוא חבר קיבוץ בתוך שלושה חודשים נוספים, יוכל החבר למכור את הדירה לחבר אגודה להתיישבות קהילתית, אם הוקמה בידי הקיבוץ;
  - (4) לא מכר החבר את דירתו כאמור בפסקאות (1) עד (3), ירכוש הקיבוץ, לבקשת החבר, את הדירה ששויכה, תמורת דמי העזיבה המגיעים לחבר, במועד המכירה, במקרים מיוחדים ובאישור הרשם.
10. קיבוץ שבעלי זכויות החכירה בלמעלה ממחצית הדירות שבו, למעט בדירות שבהרחבה הקהילתית, אינם חברי הקיבוץ, לא יוכל להיות מסווג כקיבוץ מתחדש.
11. קיבוץ רשאי לקבוע בתקנונו או בהחלטת האסיפה הכללית כי חבר ששויכה לו דירה זכאי, בכפוף לכל דין, להשכירה או לתת לאדם אחר, שאינו בן זוגו או ילדו, רשות להתגורר בה, רק אם קיבל מראש את אישור הקיבוץ לזהות השוכר או מקבל הרשות.
12. חבר ששויכה לו דירה, הניתנת לשעבוד על פי דין, רשאי, בכפוף לכל דין, לשעבד את זכויותיו בה, ובלבד שבהסכם השעבוד תיכלל הוראה ולפיה מימוש השעבוד ייעשה בהתאם להוראות תקנות אלה ולהוראות התקנון.
13. הקיבוץ רשאי לכלול בהסדריו עם האגודה להתיישבות קהילתית הוראות לענין תחולתן של התקנות על חבר באגודה להתיישבות קהילתית, שרכש את הזכויות בדירה בהתאם לתקנות אלה ועל מי שחבר האגודה להתיישבות קהילתית העביר לו את הזכויות בדירה.
14. תקנות אלה יחולו על יורש, כונס נכסים ונאמן בפשיטת רגל, כאילו היו החבר בעל הזכויות בדירה, לענין הזכות למכור את הדירה בלבד, זולת אם היורש או הרוכש מאת הכונס או הנאמן מבקש להתקבל כחבר האגודה השיתופית הרלוונטית לכל דבר וענין.

תקנות האגודות השיתופיות (יישוב סכסוכים בקיבוץ) התשס"ו-2005

1. בתקנות אלה –

”בוררות” – לרבות הליך ליישוב סכסוך בפני הרשם בהתאם לסעיף 52 לפקודה;

”סכסוך” – סכסוך בין חבר לקיבוץ, בדבר יישום החלטת האסיפה הכללית לגביו ובכלל זה באחד מאלה:

(1) חלוקת תקציבי צריכה שונים לחברי הקיבוץ;

(2) ערבות הדדית בקיבוץ;

(3) שיוך דירות בקיבוץ;

(4) שיוך אמצעי ייצור בקיבוץ;

2. יישוב סכסוך בקיבוץ ימוצה תחילה, בכפוף לכל דין ולהוראות התקנון, במוסדות הקיבוץ המוסמכים לכך, בהליך ראוי והוגן.

3. נתגלע סכסוך בין חבר לבין הקיבוץ, והקיבוץ בחר להיות מיוצג בהליך הבוררות על ידי עורך דין או שסירב לקיים בוררות הקבועה בתקנונו, ישתתף הקיבוץ בהוצאות הייצוג המשפטי של החבר בבוררות או בבית המשפט, בשיעור הוצאות דומה להוצאות הקיבוץ ובשים לב למקורות הכספיים של החבר.

4. אין בהוראות תקנות אלה כדי למנוע מהבורר או מבית המשפט לחייב צד כלשהו בהוצאות ההליך.

5. נקבע בהליך ליישוב סכסוכים כי הקיבוץ הפר את תקנונו, והקיבוץ לא תיקן את ההפרה, יהיה הקיבוץ חייב לשאת בהוצאות הייצוג המשפטי של החבר, המבקש לאכוף את הוראות התקנון בענינו, בסכום סביר, בהתאם לנסיבות.

6. תחילתן של תקנות אלה שלושים ימים מיום פרסומן.

Abstract

Contrary to the predominant tendency of the majority of the Jewish population to settle in the center of Israel in a limited number of urban localities, only a few kibbutzim are located in the center of the country. The Zionist policy of determining the country's borders by establishing agricultural settlements brought about the dispersal of the kibbutz population in the periphery, even before the operation of the state's policy regarding the dispersal of the Jewish population. In recent years the entire periphery is suffering from the abandonment of the Zionist policy.

Population: In the wake of the recession that followed the 1985 economic crisis, recent years have shown a slow increase in the number of kibbutz residents, but it is too early to say if this is a sign of a change in trends. At the end of 2005 the population of 267 kibbutzim reached 117,700. In addition, there are four "urban kibbutzim" that have the status of kibbutz movement satellites.

These years saw a process of aging in the kibbutz population. In 2005 the median (a number dividing the upper half of the population from the lower half) age was 30.4, which is close to the median age (30.5) of the Jewish population in Israel. The relatively rapid rate of rise in the age of the kibbutz population is notable. In 1989, the median age in kibbutzim was 25.8 in comparison with that of the Jewish population (29.9).

Level of education: The level of education in the kibbutz is relatively high and almost all members have an elementary school education. The majority of the kibbutzim sons and daughters are high school graduates, but due to the long lasting opposition to formal studies they lag behind in obtaining higher academic degrees.

Work and professions: A comparison between the data related to professions of the Jewish population in Israel and the kibbutz indicates a negative disparity vis-à-vis the kibbutz, both in use of the extant human capital and in opportunities of interesting and challenging work for its members. In recent years managerial and high-level occupations have been expanded, mainly in jobs outside the kibbutz, but there is also an increase in the number of people working in the liberal professions and technology. There is a difference in the age makeup between the kibbutz population and the overall Jewish population, which derives from the fact that many young people left the kibbutz and moved to the city after completing their military service.

Industry: Kibbutz industry, which continued to grow during the recession, enjoyed the change and scope of Israeli industry's overall activity, and in 2005 reached a turnover of approximately NIS 40,000,000 (of which NIS 9,600,000 derive from regional factories). An increase of 11%, equal to NIS 30,500,000, in comparison with 2004 relates to activity in the kibbutz industry (without the regional industries).

Rural tourism: In recent decades, the contribution of rural tourism to the income of numerous kibbutzim has gradually increased. In 2005 there were 100 accommodation units in all the kibbutzim: 64 in the north, 24 in the south, nine in the Jerusalem area, and three in the center of the country.

Income of the kibbutz sector: The long-term trends of the kibbutz economy indicate expansion of industry at the expense of agriculture. In 2005 the Net Present Value of the kibbutz movement's turnover was NIS 25,400,000, an increase of 9% in comparison with 2004.

Yad Tabenkin, April 2007

THE KIBBUTZ MOVEMENT

Facts and Figures

2007

Avraham Pavin

Yad Tabenkin

Research and Documentation Center
Of the Kibbutz Movement